

Τα Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
ΚΕΜΠ. ΑΦ.
4419
ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1943 ΚΕΜΠ. ΑΘ

Καλή Αντάμωση στο Γυφτόκαμπο,
2-3 Αυγούστου

25ο Έτος ΑΡ. ΦΥΛ. 98
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2024

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ "ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ", Ζήνωνος 30 - 3ος Όροφος, 104 37, ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 210 5240777 xairetimata@gmail.com

Το αντάμωμα των Σαρακατσαναίων στον Γυφτόκαμπο στον κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Με πρόσφατη απόφαση της Υπουργού Πολιτισμού αναγνωρίστηκε η πολιτιστική σημασία του ανταμώματος των Σαρακατσαναίων και περιελήφθη στον σχετικό κατάλογο με τα στοιχεία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας.

Δίκαιη η αναγνώριση, και με ξεχωριστή σημασία για όλους τους Σαρακατσαναίους, μιας και είναι το πρώτο σαρακατσάνικο στοιχείο που περιλαμβάνεται στον κατάλογο. Σίγουρα, το αντάμωμα έχει πάρει εδώ και χρόνια τη θέση που του αρμόζει στην καρδιά όλων των Σαρακατσαναίων και για τούτο συμμετέχουν συναφλήδες από όλη την Ελλάδα.

Παράλληλα, είναι τεράστια η ευθύνη της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου, που έχει τον πρώτο λόγο στην οργάνωση της εκδήλωσης, αλλά και σε όσους συλλογικά και ατομικά συμμετέχουν στο αντάμωμα. Η Αδελφότητα, με την επιλογή των καλλιτεχνών, την οργάνωση παράλληλων εκδηλώσεων, τη θέσπιση κανόνων τέλεσης της εκδήλωσης, την επιτήρηση του περιβάλλοντα χώρου χρειάζεται τη συνδρομή όλων μας.

Οι συμμετέχοντες πρέπει να σέβονται το περιβάλλον και να υπακούουν στις οδηγίες των διοργανωτών. Αλίμονο μας και εκδηλωθεί κάποια φωτιά στον χώρο. Θα είναι το τέλος της εκδήλωσης.

Οι άλλοι Σύλλογοι, και κυρίως των Ηπειρωτών να συμμετέχουν ενεργά με χορευτικά τμήματα, δρώμενα, εκθέσεις κ.λπ.

Οι καλλιτέχνες να δίνουν την ψυχή τους στο αντάμωμα με γνώσια σαρακατσάνικα τραγούδια και με στόχο να μεταδώσουν την παράδοση στην επόμενη γενιά, σε αυτούς που γεμίζουν το χοροστάσι μέχρι να φέξει ο ήλιος. Να μη νιώσουν την εκδήλωση ευκαιρία δικής τους προβολής, αλλά υποχρέωση απέναντι στην παράδοση.

Ας φροντίσουμε ΟΛΟΙ να είναι το αντάμωμα αυτό που θα μας κάνει να τραγουδήσουμε από μέσα μας ή φωναχτά:

Καλώς ανταμωθήκαμαν εμείς οι ντερτιλίδες,
Να κλάψουμε τα ντέρτια μας
και τα παράπονά μας
Τούτο το χρόνο τον καλό,
τον άλλο ποιός το ξέρει....

ΥΓ. Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθούν οι συντελεστές της ένταξης του ανταμώματος στον κατάλογο:

- Κώστας Τηλ Τάγκας, Πρόεδρος στη θητεία του οποίου έγινε η αίτηση.
- Γιώργος Καψάλης και
- Βαγγέλης Παπικιώτης που συνέταξαν το σχετικό φάκελο.
- Μαρία Κεφάλια με τις παρεμβάσεις και τις συμβουλές της.

Πάλι καλές αντάμωσες

Ο θεσμός της οικογένειας στους Σαρακατσαναίους

Ως συνέχεια του προηγούμενου άρθρου μου στα Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα με θέμα την αντρική κυριαρχία, θα ήθελα να συνεχίσω να διατυπώσω μερικές ακόμα σκέψεις μου, γενικότερα για τον θεσμό της οικογένειας των Σαρακατσαναίων της Ηπείρου.

Τούτο δεν σημαίνει ότι η οικογένεια στην κοινωνία των Σαρακατσαναίων, αποτελούσε κάτι το ξεχωριστό και πολύ διαφορετικό από εκείνο που επικρατούσε γενικότερα στην ελληνική ύπαιθρο. Στοιχεία της δομής της οικογένειας της ελληνικής ύπαιθρου κατά κανόνα είναι γνωστά και έχουν καταγραφεί από επιστήμονες μελετητές, λαογράφους και κοινωνιολόγους. Αξίζει όμως θαρρώ, ότι μπορούμε να αναδείξουμε και κάποια ξεχωριστά στοιχεία του θεσμού της οικογένειας στους Σαρακατσαναίους.

Σε κάθε εθνοτική ομάδα, υπάρχουν πτυχές της καθημερινότητας που διαμορφώνει ο τρόπος της ζωής τους. Οι κοινωνίες από μόνες τους, ανάλογα με τις επικρατούσες ανάγκες τους, αυτορυθμίζονται με ένα ξεχωριστό τρόπο προκειμένου να επιβιώσουν να συντηρηθούν, να είναι ενεργές και να συνεχίσουν την πορεία τους.

Προς τούτο και για να γίνω σαφής, εννοώ την καταγραφή κάποιων στοιχείων της Σαρακατσάνικης οικογένειας στα χρόνια των μετακινήσεων των νομάδων κτηνοτρόφων. Για μια ακόμα φορά να σημειώσω ότι οι Σαρακατσαναίοι, μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, άρχισαν σταδιακά να εγκαταλείπουν σταδιακά τον πλάνητα βίο και να ασχολούνται και με άλλα επαγγέλματα. Τούτο το αναφέρω για να τονίσω ότι σήμερα η δομή της

οικογένειας, σε όλους εμάς τους απογόνους των μετακινούμενων νομάδων, δεν διαφέρει καθόλου από εκείνη των άλλων Ελλήνων. Είναι με άλλα λόγια μια σύγχρονη πυρηνική οικογένεια με όλες τις αλλαγές που μπορεί να υποστεί στην πορεία της.

Έρχομαι τώρα να επισημάνω μερικά στοιχεία της αυστηρά δομημένης και διευρυμένης μορφής οικογένειας. Τρεις γενιές ανθρώπων περιλάμβανε η οικογένεια των Σαρακατσαναίων. Παππούδες και γιαγιάδες, παιδιά παντρεμένα και ανύπαντρα, και εγγόνια. Όλοι αυτοί ζούσαν μαζί σε μια ή περισσότερες μονόχωρες αχυρένιες καλύβες, μικρότερες και μεγαλύτερες. Μετακινούνταν εποχικά από τόπο σε τόπο στις πορείες που καθορίζονταν από τα κοπάδια τους.

Οι βοσκές των ζώων αποτελούσαν και τους τόπους διαμονής των οικογενειών χειμώνα και καλοκαίρι. Όλα τα μέλη, άνδρες και γυναίκες ασκούσαν από τη γέννησή τους στο επάγγελμα του κτηνοτρόφου και των λοιπών εργασιών που απαιτούσε το νοικοκυριό. Οι νέοι από πολύ μικρή ηλικία αποκλειστικά στα κοπάδια. Τα κορίτσια μαθίτευαν κοντά στις μανάδες τους πρωτίστως την τέχνη της υφαντικής. Αυτή ήταν η πλέον απαραίτητη για το ντύσιμο με μάλλινα ρούχα όλων των μελών της οικογένειας και του λοιπού ρουχισμού που απαιτούνταν. Μια συμβίωση που για τα χρόνια εκείνα θεωρούνταν επιβεβλημένη και κανονική. Η ανάγκη επιβίωσης ανάγκαζε να μένουν όλοι μαζί, γιατί οι διέξοδοι σε άλλα επαγγέλματα ήταν δύσκολοι. Οι εμπειρίες ζωής λόγω της απομόνωσης ελάχιστες. Έτσι όλοι οχυρώνονται γύρω στην οικογένεια και στο στενό περιβάλλον που ζούσαν.

συνεχίζεται στη σελίδα 4

2 και 3 Αυγούστου 2024: 43ο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων στη Σαρακατσάνικη Στάνη στον Γυφτόκαμπο Ζαγορίου

Χαιρετισμός του νέου προέδρου της Π.Ο.Σ.Σ.

Φίλες και φίλοι αγαπητοί συναφίτες.

Με αίσθημα ευθύνης σεβασμού και προσφοράς στην παράδοσή μας, απευθύνομαι προς όλους εσάς και αισθάνομαι την ανάγκη να εκφράσω, ένα απέραντο-ειλικρινές και εγκάρδιο ευχαριστώ, για την εμπιστοσύνη και τη στήριξη που δείξατε στο πρόσωπό μου.

Η προεδρία της Π.Ο.Σ.Σ. «μας-με», γεμίζει με ένα τεράστιο αίσθημα ευθύνης. Ευλογημένος αισθάνομαι που μου δίνετε την ευκαιρία να υπηρετήσω το συνάφι μας.

Δεσμεύομαι με τους συνεργάτες μου στο Δ.Σ της Π.Ο.Σ.Σ, την επιστημονική επιτροπή, τη νεολαία μας, τους εθελοντές, με όλους τους συλλόγους, να υπηρετήσουμε, τη σαρακατσάνικη παράδοση με αρχές και αξίες που διέπουν το συνάφι μας.

Για αυτούς τους λόγους είναι πολύ σημαντικό να είμαστε όλοι μαζί, ο ένας δίπλα στον άλλον, άλλος διδάσκοντας και άλλος μαθαίνοντας έτσι ώστε να

μην χαθούν τα πολύτιμα στοιχεία της ιδιοπροσωπείας μας που στάθηκαν πάντα συνεκτικά του συνόλου και που προάγουν την επιβίωσή του.

Θα ήθελα λοιπόν να παρακαλέσω σήμερα να χαρούμε το παρελθόν μας, να ζήσουμε το παρόν μας, αλλά και να είμαστε αδιάλλακτοι ως προς το μέλλον μας το οποίο πρέπει να είναι πολύ καλύτερο από οποιαδήποτε παρελθόν.

Ευχαριστώ, τον προκάτοχό μου, αγαπητό φίλο κ. Μουτσιάνα Γεώργιο ο οποίος με αξιοσύνη υπηρέτησε επί 12 χρόνια την Π.Ο.Σ.Σ. και κατάφερε μαζί με τους συνεργάτες του να πετύχουν πολλά. Αποκορύφωμα της θητείας, η απόδοση της Ελληνικής Ιθαγένειας στους αδελφούς μας Σαρακατσάνους από τη Βουλγαρία.

Επίσης να ευχαριστήσω όλες τις προηγούμενες διοικήσεις της ομοσπονδίας μας τις οποίες σέβομαι και τιμώ.

Δρομολογούμε ενέργειες για τον πολιτισμό με συνεργασία-συνεννόηση, για τις κοινές αξίες που μας ενώνουν.

Θερμά σας ευχαριστώ
Γρηγόρης Λέφας, Πρόεδρος Π.Ο.Σ.Σ.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΑΜΟΙ

- Η Φωτεινή Ντούρου του Πέτρου και της Μαρίκας Φερεντίνου κι ο Αλέξανδρος Καλογήρου παντρεύτηκαν και βάφτισαν την κόρη τους Όλγα στις 12/05/2024 στα Γιάννινα.
- Η Αρχοντούλα (Αντα) Ηλ. Γιαννακού και ο Σπυρίδων Ράπτης παντρεύτηκαν στις 25/05/2024 στην Ηγουμενίτσα.
- Ο Ευάγγελος Γεωργ. Καψάλης και η Ελευθερία Χατζαριά παντρεύτηκαν στις 08/06/2024 στην Ηγουμενίτσα.
- Ο Παναγιώτης Ναπ. Κώνστας και η Άρτεμις Γκότοβου παντρεύτηκαν στις 13/07/2024 στην Ηγουμενίτσα.
- Η Αλεξάνδρα Λάμπ. Παπακώστα και ο Νίκος Σιούτας παντρεύτηκαν στις 29/06/2024 στον Παρακάλαμο Ιωαννίνων.
- Η Ευδοκία Δημουλιά το γένος Γιαννακούλη και ο Θάνος Καλτέκης παντρεύτηκαν στις 06/07/2024 στον Λούρο.
- Ο Τάσος Παναγ. Τσουμάνης και η Αγγελική Κουτσοπούλου παντρεύτηκαν στις 14/07/2024 στα Άνω Πεδινά Ζαγορίου.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

- Ο Ιωάννης Βασιλ. Τσουμάνης και η Δώρα Αλέξ. Γόγολου απέκτησαν δίδυμα (αγόρι και κορίτσι) στις 13/10/2023 στο Bielefeld Γερμανίας.
- Η Παρασκευή Αθανασούλα και ο Σταύρος Τσακινόγλου απέκτησαν κορίτσι στις 15/03/2024 στη Λάρισα.
- Ο Άγγελος Παπαδόπουλος το γένος Μπόλια και η Κατερίνα Ντόβα απέκτησαν κόρη στις 15/03/2024 στα Γιάννινα.
- Ο Μιχάλης Παναγ. Θεοδώρου και η Αποστολία Πρεβεζιάνου απέκτησαν κορίτσι στις 19/03/2024 στην Αθήνα.
- Η Ιωάννα Λαδιά και ο Θεοκάρης Κρικώνης απέκτησαν αγόρι στις 5/04/2024 στα Ιωάννινα.
- Ο Περικλής Ράπτης και η Ευαγγελία Μανούση απέκτησαν αγόρι στις 10/04/2024 στα Ιωάννινα.
- Η Στεφάνια Φερεντίνου και ο Άγγελος Μάντζιος απέκτησαν κορίτσι στις 23/04/2024 στα Ιωάννινα.
- Ο Γιώργος Βαγγελής και η Βασιλική Καρατάρη απέκτησαν αγόρι στις 23/05/2024 στο Τσεπέλοβο.
- Ο Στέργιος Δημ. Παπιγκιώτης και η Βασιλική Κοματσιούλη απέκτησαν αγόρι στις 12/06/2024.
- Η Αφροδίτη Γ. Τσουμάνη και Κώστας Μπεκιάρης απέκτησαν αγόρι στις 12/06/2024 στα Ιωάννινα.

ΒΑΦΤΙΣΕΙΣ

- Ο Σπύρος Π. Τσουμάνης και η Αγγελική Τερζόγλου βάφτισαν τον γιο τους Νίκο στη Θεσσαλονίκη στις 6/5/2024.
- Ο Θανάσης Λαδιάς και η Βάγια Μπούκα βάφτισαν την κόρη τους Ανδριανή στις 11/05/2024 στους Ασπραγγέλους Ζαγορίου.
- Η Θεοδώρα Τάγκα και ο Ηλίας Γερμανός βάφτισαν τον γιο τους Παναγιώτη, στις 11/05/2024 στην Αθήνα.
- Η Ευτυχία Αλεξ. Τσουμάνη και ο Χαρίσης Καλλονής βάφτισαν την κόρη τους Φρειδερίκη στις 12/05/2024 στην Πάργα.
- Ο Γιάννης Βαγγελής και η Κωνσταντίνα Πανάγου βάφτισαν τον γιο τους Παντελή στις 25/05/2024 στην Ελεούσα Ιωαννίνων
- Η Κυριακή Σιώζη το γένος Πάσχου και ο Νίκος Μαλέσκος το γένος Κήττα βάφτισαν την κόρη τους Ειρήνη στις 23/06/2024 στην Κρανιά Πρεβέζης.
- Η Νατάσα Ιωαν. Φερεντίνου και ο Βασίλης Καμαρινό-

πουλος βάφτισαν τα παιδιά τους Γιώργο και Αντώνη στις 29/06/2024 στην Αθήνα.

- Ο Χρήστος Κάτσενος και η Ευαγγελία Αθανασοπούλου βάφτισαν τον γιο τους Τηλέμαχο στις 30/06/2024 στους Ασπραγγέλους Ζαγορίου.
- Η Όλγα - Ιωάννα Βαγγελή και ο Γιώργος Κατέρης βάφτισαν τον γιο τους Φίλιππο στο Τσεπέλοβο Ζαγορίου.
- Ο Παπαγεωργίου Ιωάννης το γένος Φερεντίνου και η Μαρίνα Χριστοβασίλη βάφτισαν την κόρη τους Γεωργία στις 06/07/2024 στο Ασπροκλήσι Θεσπρωτίας.
- Ο Μιχάλης Ν. Γιαννακός και η Αγαθή Κίωση βάφτισαν την κόρη τους Λυδία στις 14/07/2024 στο Ράγιο Θεσπρωτίας.
- Ο Λευτέρης Α. Γιαννακός και η Μάρθα Ανδριώτη βάφτισαν την κόρη τους Ιωάννα στις 14/07/2024 στην Ηγουμενίτσα.

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Διαμάντη Βασιλική του Ιωάννη, 52 ετών στις 26 Ιουνίου στην Αθήνα.
- Μπέτυ Γκιοσά του Αποστόλη και της Κούλας Τσουμάνη, ετών 58, στις 20/05/2024 στην Πρέβεζα.
- Αθηνά Τηλ. Τσουμάνη, 59 ετών, στις 27/4/2024 στη Θεσσαλονίκη.
- Διονυσία Παπιγκιώτη, το γένος Χουλιάρη, στις 16/04/2024 στην Αθήνα.
- Αγγελική Μπισμπέλη το γένος Σουλτάνη, ετών 87, στις 25/04/2024 στα Ιωάννινα.
- Πνεελόπη χήρα Ιωσήφ Γόγολου το γένος Σιντόρη, ετών 88, στις 19/05/2024 στο Καρβουνάρι Θεσπρωτίας.
- Ιουλία χήρα Δημήτρη Θεοδώρου το γένος Γ. Τάγκα, ετών 87, στις 25/05/2024 στο Καρτέρι Θεσπρωτίας.
- Κλεονίκη, σύζυγος Χρ. Λαδιά, το γένος Γούλα, ετών 88, στη 01/06/2024, στα Ηλιοβούνια Πρεβέζης.
- Παύλος Ι. Γόγολος, ετών 73, στις 04/06/2024 στο Καρβουνάρι Θεσπρωτίας.
- Μαρία Μυριούνη, ετών 88, στις 12/06/2024 στο Καστρί Θεσπρωτίας.
- Ελευθερία Τσουμέτη σύζυγος ιερέα Ιωάννη, το γένος Θεοκάρη, ετών 82, στις 12/06/2024 στην Κρυσταλλοπηγή Παραμυθιάς.
- Ιωάννης Ευαγ. Μπονόβας, ετών 74, στις 20/06/2024 στην Ασφάκα Ιωαννίνων.
- Δημήτριος Ανδ. Κώτσος, ετών 63, στις 22/06/2024 στο Καλπάκι Ιωαννίνων.
- Χαρίκλεια σύζυγος Χρήστου Σούρλα, το γένος Καραφέρη, ετών 87, στις 23/06/2024 στη Λάκκα Ηγουμενίτσας.
- Μιχάλης Σπ. Καλύβας, ετών 84, στις 25/06/2024 στον Γεροπλάτανο Ιωαννίνων.
- Βασίλης Γεωρ. Γούλας, ετών 56, στις 26/06/2024 στο Καλπάκι Ιωαννίνων.
- Γεωργία χήρα Ιωάννη Γόγολου, ετών 86, στις 30/06/2024 στα Κάτω Πεδινά Ζαγορίου.
- Ο Κωνσταντίνος Νίκ. Βαγγελής, στις 06/2024 στα Ηλιοβούνια Πρεβέζης.
- Κωνσταντίνος Λάμπρ. Σούρλας, ετών 79, στις 06/07/2024 στη Νέα Κερασούντα Πρεβέζης
- Οδυσσεάς Ν. Μυριούνης, 69 ετών στο Καλπάκι στις 15/7/2024
- Θανάσης Γούλας (ταβέρνα), ετών 90, στη 01/07/2023 στη Βάρη Αττικής
- Παύλος Ι. Γόγολος, ετών 73, στις 04/06/2024, στο Γαρδίκι Θεσπρωτίας

Για το... καρδάρι συνδρομές - ενισχύσεις

Eurobank

Μπάρκας Κωνσταντίνος,	20 €
Καρβούνης Περικλής,	20 €
Άγνωστος, 30	€

Εθνική Τ.Ε.

Καραγιάννης Δημ. Παναγιώτης, Ιωάννινα,	20 €
Φώτης Λάζαρος,	20 €
Κατρός Κωνστ. Λάμπρος, Ηγουμενίτσα,	20 €
Κάτσενος Δ. Κωνσταντίνος,	50 €
Άγνωστος,	20 €
Καψάλη Αλεξάνδρα,	20 €
Γόγολος Παναγιώτης,	20 €
Κήττα Χρυσάνθη του Σταύρου, Αθήνα,	25 €
Κατσαβριάς Παναγιώτης,	20 €
Τσουμάνης Ιωάννης, Σάμος,	30 €
Γόγολος Ευριπίδης, Ιωάννινα,	20 €

Στα μέλη

Αλέξης Βασίλης του Κων/νου, Βόλος	50 €
Αυδής Παν. Χρήστος, Αγρίνιο,	20 €
Βαγγελή Αναστασία, Ρίζανη Θεσπρωτίας,	20 €
Βαγγελής Απ. Ελευθέριος, Ηγουμενίτσα,	50 €
Βαγγελής Αχ. Θεόφιλος, Ηγουμενίτσα,	20 €

Βαγγελής Αχ. Κωνσταντίνος, Δράμεση Θεσπρωτίας, 20 €	Γιαννακάρας Κων. Δημήτρης, Ελαιοχώρια Χαλ/κής, ..20 €
Γόγολος Αποστ. Σπύρος, Κόρινθος,	20 €
Γόγολος Δ. Παναγιώτης, Ηγουμενίτσα,	20 €
Ζαχίλας Ι. Ανδρέας, Αργυρούπολη Αττικής,	20 €
Καραμπάς Αριστ. Δημήτριος, Καλπάκι,	20 €
Καραμπάς Αριστ. Σωτήριος, Καλπάκι,	20 €
Καρβούνης Κλέαρχος, Ιωάννινα,	20 €
Κορδαλής Σπύρος, Αιγείρα,	20 €
Κυροδήμος Γεωργ. Αθανάσιος, Σταυρός Λαμίας,	20 €
Κωνσταντάκος Ανδρ. Γεώργιος, Ηγουμενίτσα,	20 €
Κωσταρέλος Αναστ. Κυριάκος, Γιαννισά,	20 €
Λουτσάρης Κων. Μιχάλης, Ηγουμενίτσα.....	20 €
Λουτσάρης Χριστόφορος του Θεόδωρου, Ιωάννινα, ..20 €	Μακρής Παντ. Γιώργος, Αθήνα,
Μακρής Περ. Θεόδωρος, Καλπάκι,	20 €
Μάστορας Χαραλ. Γιώργος, Βασιλικό Θεσπρωτίας, ...50 €	Ντάγκας Γεωρ. Θεόδωρος, Καλπάκι,
Ντάγκας Γεωρ. Θεόδωρος, Καλπάκι,	50 €
Τσακανίκας Γεωργ. Δημήτρης, Καστρο Βοιωτίας,	20 €
Τσουμάνη-Βαγγελή Διαμαντούλα, Ρίζανη Θεσ/τίας.....	20 €
Τσουμάνης Παύλ. Σπύρος, Λαγκαδάς Θεσσαλονίκης, 20 €	Φερεντίνος Αχιλλέας, Ασπροκλήσι,
Φερεντίνος Γεωργ. Λάμπρος, Ασπροκλήσι Θεσ/τίας, 20 €	Φερεντίνος Θεόδωρος, Δελβινάκι,
Φερεντίνος Θεόδωρος, Δελβινάκι,	20 €

Τα Χαιρετήματα

Τριμηνιαία Εφημερίδα της Αδελφότητας
των εν Αθήναις Σαρακατσανίων Ηπείρου
Ζήνωνος 30, 3ος όροφος, Τ.Κ. 10437
τηλ.: 210 5240777, e-mail: xairetimata@gmail.com
ηλεκτρονική διεύθυνση: www.sarakatsanoi.org
ΑΦΜ 090174764, ΔΟΥ Α' ΑΘΗΝΑΣ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 6242

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ο πρόεδρος της Αδελφότητας
Στράτος Θ. Γούλας, 6972027826

Συντακτική επιτροπή και οικονομική επιμέλεια αυτής
Δημήτρης Κάτσενος, 6937426581
Δημήτρης Λ. Τάγκας, 6945150848

Κοινωνικά Ν. Ιωαννίνων
Βάσια Γόγολου

Κοινωνικά Ζαγορίου

Λάμπρος Ναπ. Βαγγελής Αναστάσιος Μιχ. Τσουμάνης

Κοινωνικά Θεσπρωτίας

Λάμπρος Ναπ. Βαγγελής-Γιάννης Γιαννακός

Κοινωνικά Πρέβεζας

Πάσχου Έθena

Αρχείο εφημερίδας

Γεωργία Α. Γιαννακού

Τα ευνοήματα άρθρα εκφράζουν
απόψεις των συντακτών τους

Συνδρομές - ενισχύσεις:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: 109/007249-48

GR8501101090000010900724948

στο όνομα Βαγγελής Λάμπρος

EUROBANK:

ΑΡ. ΛΟΓΑΡ.: 0026 0630 0901060 80012

IBAN GR 230260 63000000 901060 80012

Μην ξεχνάτε όταν καταθέτετε χρήματα να γράφετε
το ονοματεπώνυμο και το πατρώνυμό σας.

Συνδρομές στη Θεσπρωτία εισπράττει
και ο Παύλος Τσουμάνης, τ: 6943470285.

Υπεύθυνος Παραγωγής:

Apiros hora, Πρεβέζης 93, Αθήνα, apiroshora@yahoo.gr

Περτούλι: 42^ο Πανελλήνιο Αντάμωμα

Στις 28, 29 και 30 Ιουνίου πραγματοποιήθηκε το 42ο Πανελλήνιο Αντάμωμα Σαρακατσανίων στα Περτουλιώτικα Λιβάδια Τρικάλων.

Η Αδελφότητά μας εκπροσωπήθηκε από μέλη της, ενώ παρουσίασε έκθεση φωτογραφιών και βιβλίων τόσο το Σάββατο, όσο και την Κυριακή.

Η συμμετοχή του κόσμου στο Αντάμωμα ήταν μεγάλη σε σχέση με τα τελευταία χρόνια και ελπίζουμε να αυξηθεί ακόμα περισσότερο στο μέλλον. Συχαρητήρια αξίζουν στην Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσανίων για το Αντάμωμα και την προσπάθεια που γίνεται για τη μεγαλύτερη συμμετοχή του κόσμου σε αυτό. Με συνεχείς βελτιώσεις και διάθεση αναπροσαρμογής του χρόνου ομιλιών της Κυριακής, σίγουρα το αντάμωμα αυτό θα ανακτήσει την αίγλη του. Ευχαριστούμε την ΠΟΣΣ για την φιλοξενία και ιδιαίτερος τον Αντιπρόεδρο της ΠΟΣΣ κ. Τάκη Γαλλή για το κίосκι που κατασκεύαστηκε για την έκθεση της Αδελφότητάς μας.

Βιβλιοκριτική β' μέρος: Γιώργης Έξαρχος: "Σαρακατσάνοι, η καταγωγή τους και η προέλευση του ονόματος 110 θεωρίες και απόψεις (1825-2000)"

του Αποστόλη Γ. Βαλάκου, Δικηγόρου

ΣΤ. Μετά το έργο - ορόσημο του C. Hoeg (1925), εξέχουσα θέση στη βιβλιογραφία για τους Σ. έχουν τα έργα του γλωσσολόγου Δ. Γεωργακά «Περί των Σαρακατσαναίων της Θράκης» (1945-6) και «Περί της καταγωγής των Σαρακατσαναίων» (1947-8) και της λαογράφου Αγ. Χατζημικάλη «Σαρακατσάνοι» (1957). Αυτά περιέχουν τις (έως τότε) απόψεις για την καταγωγή και το όνομα των Σ. (ή αναφορές σε) πλέον των 50 από τους 110 συγγραφείς, των οποίων παραθέτει ο Γ.Ε. τμήματα από έργα (έτη 1826-1957), που όμως τα «διαβάζει» κι ερμηνεύει όπως θέλει και κάποια τα παρερμηνεύει. Ειδικότερα:

Το όνομα «Σαρακατσάνος» πρωτοεμφανίζεται σε γραπτές πηγές στα μέσα του 19ου αιώνα, 1834-5 («Σαρακατσάνος», «Σαρακατζάνος» «σαρακατσάνων βλαχοποιμένων»).³ Έως τότε οι Σαρακατσάνοι ή Σαρακατ(ι)αναίοι προσδιορίζονταν ως νομάδες, σκηνίτες, ποιμένες, βλαχοποιμένες και με τη γενική ονομασία βλάχοι, που επί αιώνες και κατά τη Βυζαντινή αυτοκρατορία χαρακτήριζε τους ορεινούς κτηνοτροφικούς πληθυσμούς της Βαλκανικής, στους οποίους περιλαμβάνονταν και οι βλαχόφωνοι Έλληνες, οι Βλάχοι.

Το 1^ο αναδημοσιευόμενο έργο είναι του περιηγητή Πουκεβίλ (1826), στο οποίο δεν ανέφερε τους Σ., αλλά η αναφορά του στην Κοσίνα, σε φυλή Βλάχων που λέγονται Βωμείς, οδηγεί τον Γ.Ε. στην αυθαίρετη εικασία ότι «οι δίγλωσσοι Βλάχοι της Κοσίνας -νυν Κοκκινόβρυσης- είναι πρόγονοι μιας μερίδας των μετέπειτα ονομαζόμενων Σαρακατσάνων».

Γενικά, η μη αναφορά του ονόματος των Σ. στα έργα των περιηγητών της εποχής και η συμπερίληψή τους στους βλαχοποιμένες, βλάχους κ.α., εξηγείται από το ότι αυτό δεν είχε εμφανιστεί. Το ίδιο συμβαίνει με τους απομνημονευματογράφους - ιστορικούς της Επανάστασης του 1821, όπως και με τον Ι.-Γ. Κολοκοτρώνη, του οποίου αναφέρει έργο (1848) ο Γ.Ε., αφού ήταν πολύ μεγάλη και η συμμετοχή των Σ. στην ανάπτυξη του κλεφταρματολισμού και η συμβολή τους στον Αγώνα, με πιο διακεκριμένους τους Γ. Τσιόγκα, Γ. Ίσκο, Γ. Λιακάτα, Βλαχοπουλαίου (Συκάδες), αδελφούς Αλεξάκη κ.α.⁴

Έτσι, και ο Ν. Κασομούλης δεν ανέφερε το όνομα Σ. στο «Ημερολόγιον» (1836), γι' αυτό ο Γ.Ε., από την αναφορά ως βλαχοποιμένων Σ. αρχιποιμένων όπως οι Μαλλιαρός, Ζυγογιάννης κ.α., κατηγορεί τους απογόνους τους ότι παριστάνουν τους Σ. και αγνοούν την προγονική αρμάνικη ρίζα τους! Ο ίδιος αγνοεί (?) ότι Μάλιαρος Στέριος δηλώνεται (από τους πρώτους) ως «Σαρακατζάνος» σε έγγραφο ανάκρισης στον Πτελεό το 1849.

Ο Σ. Σταθόπουλος στο έργο του (1850), τους κατοίκους της ελληνικής (Βαλκανικής) χερσονήσου διακρίνει «κατά γλώσσας εις Έλληνας, Αλβανούς, Σλάβους, Μικροβλάχους κ.α.», εκθέτει ότι, οι τελευταίοι «ομιλούν ιδιαιτέραν γλώσσαν την Βλακικήν, γνωρίζουν όλοι σχεδόν την Ελληνικήν», «η Ελληνική φυλή συμπεριλαμβάνουσα τους εξελληνισθέντας εκ των Αλβανών και Μικροβλάχων είναι μεγαλύτερα από την Σλαβικήν», «περισσότεραν κλίσειν προς την παιδείαν δεικνύουν και περισσότερας φροντίδας περί αυτής καταβάλλουν οι Έλληνες κι οι Μικρόβλαχοι». Από αυτά και τη μη αναφορά των Σ. συμπεραίνει ο Γ.Ε. ότι «επειδή τα όρη Τυμφρηστός, Οίτη, Παρνασσός κλπ. κατοικούνται σήμερα από Σαρακατσάνους και (γραικόφωνους) Βλάχους, το έτος 1850 τούτοι οι Σ. και Β. ήταν Μικρόβλαχοι (δίγλωσσοι: γραικόφωνοι, βλαχόφωνοι), στη συνέχεια αποβλακίστηκαν γλωσσικά κι ανήκουν στους εξελληνισθέντας Μικροβλάχους». Όμως, το 1850, οι Σ. ήταν ανα-

φάβητοι και δεν διέθεταν «κλίση- φροντίδες για την παιδεία».

«Η Χρονογραφία της Ηπείρου» είναι το 1^ο βιβλίο (1856), όπου αναφέρεται, από τον Π. Αραβαντινό, το όνομα των Σ., που θεωρεί ότι το έλαβαν από το Σακαρέτσι και τους διακρίνει από τις άλλες νομαδικές ποιμενικές φυλές. Στο έργο του «Μονογραφία περί Κουτσοβλάχων» (1905) περιγράφει τους Σ. ως «ποιμένες φερέοικους, λείψανα των αρχαίων νομάδων Ακαρνάνων και Ηπειρωτών», «ορμώμενους εξ Ελλήνων κι αυτόχρημα Έλληνες εισί», εκθέτει ότι «εκ τούτων ουκ ολίγοι ηνδραγάθησαν προτε της Επανάστασεως και κατά τον Ελληνικόν αγώνα ως αρματωλοί και Κατσαντώνης και ο Τσόγκας», γι' αυτό ο Γ.Ε., από αναφορές περιηγητών (1809-1830) που τους ονόμαζαν βλάχους, θεωρεί ότι αυτοί «δεν ήταν Σαρακατσάνοι ή οι Σ. εκείνα τα χρόνια ήταν ακόμα Βλάχοι-Κουτσόβλαχοι».

Ο περιηγητής L. HEUZEY αναφέρει σε έργο του (1860) ότι «(τους Αρμάνους-Βλάχους) σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να συγχέουμε με τη φυλή των Σαρακατσανών, οι οποίοι δεν ομιλούν παρά μόνο γραικικά», αλλά δεν ικανοποιείται ο Γ.Ε., γιατί «δεν διευκρινίζεται αν πρόκειται για ανθρώπους που ανήκουν στο ίδιο γένος ή αν προέρχονται από Βλάχους»!

Αναδημοσιεύει ο Γ.Ε. έκθεση του 1858 προς το Υπ. Στρατιωτικών του μοίραρχου Π. Βακάλογλου, όπου διέκρινε μεταξύ «της νομαδικής φυλής των Σαρακατζάνων καλούμενη, καθ' ό καταγόμενη εκ του χωρίου Συρράκου» κι «ετέρας βλαχοποιμένων νομαδικής φυλής εν τη Στερεά των Αλβανιτοβλάχων καλούμενη καθ' ο καταγόμενη εξ' Αλβανίας, διατελούσα εις έχθραν αέναον μετ' αυτής» και κρίνει (από την εσφαλμένη θέση της καταγωγής από το Συρράκο) ότι «οι Σ., ως καταγόμενοι από το βλαχόφωνο Συρράκο πρέπει να ήταν και αυτοί βλαχόφωνοι και ως σκηνίτες εξομοιούμενοι με τους αρβανιτόβλαχους βλαχοποιμένες». Ως προς την ίδια έκθεση και θέση, εκτιμά ότι: «Στα μέσα του 19ου αιώνα οι ελληνικές κρατικές υπηρεσίες δέχονται την ύπαρξη εντός των ορίων του ελληνικού κράτους των Βλάχων Σαρακατζάνων, καταγόμενων από το Βλαχοχώρι Συρράκο της Ηπείρου», δηλ. την εμφανίζει περίπου ως επίσημη θέση του Ελληνικού Κράτους, στο οποίο δεν ανήκε καν τότε η Ήπειρος! Επίσης, δημοσιεύει έγγραφο, που απέστειλαν στον Π.Β. το 1858 για τη ληστεία και που θα συνέταξε γι' αυτούς άλλος - εγγράμματος, 12 «αρχιποιμένες βλαχοποιμένες» (Α. Ακρίβος, Π. Μάμαλης, Δ. Μαλαμούλης κ.α.), δηλ. ονομαστού Σ. τσελιγκάδες, τους απογόνους των οποίων προτρέπει να ψάξουν την καταγωγή τους!

Εγγράμματος θα συνέταξε το 1874 και την επιστολή για τη ληστεία για λογαριασμό 17 γνωστών Σ. τσελιγκάδων της Θεσσαλίας (Κ. Πολύζος, Χ. Ρουπακιάς, κ.α.) και 520 οικογενειών «Σαρακατσανίων το έθνος», για να αποφανθεί (από την άστοχη έκφραση) ο Γ.Ε. ότι «δηλώνουν ότι αποτελούν ξεχωριστό έθνος, οπότε δεν έχουν σχέση με το έθνος των Ελλήνων ή με τους Γραικούς». Όμως, γνωρίζει καλά ο ίδιος ποιοι και πότε έκαναν όντως

τέτοιες δηλώσεις και ενέργειες και ότι αυτοί ποτέ δεν ήταν οι Σαρακατσαναίοι!

Εκπλήσσεται ο Γ.Ε., γιατί ο Β. Ζώτος- Μολοσσός δεν αναφέρεται στο έργο του (1878) σε Σ. («ως να μην υπήρχαν») και όχι από τις αναφορές του σε «εξελληνισμένους Βλάχους της Σαμαρίνας και της Βλαχοκλεισούρας» και «στα βλάχικα σχολεία».

Ιδιαίτερα προβάλλεται η δημοσίευση (το 1879) του Θ. Πασχίδη, που αναφέρεται σε «Αρναουτο-Σαρακατσανιο-Πομάκων φυλή» (?) και σε σωρεία ασυναρτησιών, με βάση τις οποίες ο Γ.Ε. αναφέρει ότι ο Θ.Π. «τους Σ. δεν τους θεωρεί Έλληνες (Γραικούς), αλλά διαφορετικής φυλής και από τους οποίους κατάγονται και οι δημιουργοί και εκφραστές της γνωστής ρουμανικής προπαγάνδας στους Ελληνοβλαχους των ελληνικών χωρών» (?) Αυτή η πομφόλυγά του συγκινεί τον Γ.Ε., που παραπονείται γιατί τον αγνοούν οι συγγραφείς.

Για το έργο του Σ. Παναγιωτόπουλου (1884) ο Γ.Ε. επικαίρει, γιατί «δεν συνάντησε Σαρακατσάνους στην Πελοπόννησο, διότι δεν υπήρξαν ουδέποτε ως τέτοιοι εκεί», επειδή δεν ανέφερε τη λέξη Σ. Οι στατιστικοί πίνακες Συράκη και Χατζημικάλη τον διαψεύδουν.

Από τη μελέτη του Ι. Λαμπρίδη (1888) ο Γ.Ε. δεν προβάλλει τη σαφή άποψή του ότι το όνομα (Καρακατσαναίοι από τα Κατσανοχώρια Ηπείρου) «φέρουσιν ως γνωστό Έλληνες νομάδες ουδεμιάς άλλης φυλής την γλώσσαν ομιλούντες» και για την Σαρακατσαγωγή του Κατσαντώνη, αλλά τρίτα σημεία, που ευνοούν τις απόψεις του, ενώ από τη θέση του ότι «η τάξι αυτή παρήχθη εκ των χωρίων Λιάπου, Δεμάτη, Προσόγη και Βασταβέτζ' και ουκί εκ Βλάχων αμιγών τε και ανάμικτων ως και Αλβανών», παραλείπει το τελευταίο τμήμα.

Αναδημοσιεύονται οι απόψεις του Βλάχου ποιητή Κ. Κρυστάλλη (1890), ο οποίος θεωρούσε τους Σ. «ιδία τάξι Ηπειρωτών νομάδων», από τα Κατσανοχώρια και δεν τους συνέχεε με τους Αρμάνους-Βλάχους, ούτε με το Συρράκο, από όπου και προερχόταν.

Για το έργο του Ν. Γιαννόπουλου (1891), όπου εκθέτει ότι οι Σ. είναι «φυλή νομαδική, καθαρώς ελληνική, ίδιον βίον ζώσα και ουδεμίαν ομοιότητα προς τους Βλάχους έχουσα την ελλ. Γλώσσαν λαλούσα και ότι ένεκεν των πολλών ενσηψασών καταγίδων κατά τον μεσαίωνα εκ των βαρβαρικών ορδών και τελευταίον ένεκα της τουρκικής δυναστείας, απεχώρησεν εις τα όρη κι ετράπη εις τον ποιμενικόν βίον», εκπλήσσεται ο Γ.Ε. από το όνομα («Σαρακατσανοί»).

Για τις απόψεις (1895) του διαπρεπούς G. Weigant, που μελέτησε τους Βλάχους και με την ευκαιρία απέρριψε τις εκτιμήσεις Αρμωμόνων ότι έχουν την ίδια καταγωγή οι Σ. και ανέφερε ότι «εγώ, με βάση τα χαρακτηριστικά και τον τρόπο ζωής τους τους θεωρώ γνήσιους Έλληνες (Γραικούς)», ο Γ.Ε. εκτιμά ότι απαιτείται εκτενέστερη παρουσίαση.

Το άρθρο του Λ. Βασιλειάδη (1904) περιέχει τη θέση ότι «ανεξαρτήτως της επικρατούσης κοινής γνώμης και των ιστορικών βεβαιώσεων Βλάχοι του Μετζίτι (Κεφαλόβρυσου) λέγουν ότι είναι ομόφυλοι προς τους Σ.», που είναι εξωπραγματική, όπως και η θέση (1910) του Α. Σπηλιωτόπουλου, ότι οι Σ. είναι τρίγλωσσοι Αρβανιτόβλαχοι, που συγκινεί τον Γ.Ε., γιατί «είναι Έλληνας μη βλακικής καταγωγής και δεν είναι όργανο ... προπαγάνδας».

Τη θέση σε έργο του Κ. Νικολαΐδη (1909) ότι «τα ποιμνια της Θεσσαλίας έχουν οι νομάδες Βλάχοι (με την επαγγελματική έννοια) που διακρίνονται σε Σ. και Καραγκούνηδες άλλως Αρβανιτόβλαχους» ερμηνεύει ο Γ.Ε. κατά το δοκούν, αποφαινόμενος ότι «μάλλον θεωρεί τους Σ. αποβλακισμένους γλωσσικώς ή γλωσσικώς εξελληνισμένους Βλάχους».

3. Π. Κατρός, σε Σ.Χ. φύλλα 39, 40 - 2009.

4. Ι. Κουτσοκόστα ΟΙ Σ. ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, έκδ. Π.Ο.Σ.Σ., 2015, σ. 37.

Βιβλιοκριτική β' μέρος: Γιώργης Έξαρχος: "Σαρακατσάνοι, η καταγωγή τους και η προέλευση του ονόματος 110 θεωρίες και απόψεις (1825-2000)"

Συνέχεια από την 3η σελίδα

του Αποστόλη Γ. Βαλάκου, Δικηγόρου

Τα σχόλια του Γ.Ε. για το άρθρο (1909) του Θ. Κώτσιου με τίτλο «Οι Ελληνόβλαχοι ή Κουτσόβλαχοι», όπου ισχυρίζεται ότι είναι απόγονοι των αρχαίων Μακεδόνων, χωρίς κάποια αναφορά σε Σ., χαρακτηρίζουν τη μελέτη και τις επιδιώξεις του. Σχολιάζει: «Ο συντάκτης αναφέρεται σε μία τρομακτική αλήθεια ότι επί των ημερών του (το 1909) υπάρχουν αρμανόγλωσσοι Κουτσόβλαχοι και σκέτα ελληνόφωνοι Κουτσόβλαχοι, σε αναλογία 2/7 στη Μακεδονία και στην Ήπειρο. Οπότε, εφόσον το 1914 οι ομιλούντες τα βλάχικα αρμανόγλωσσοι Ελληνόβλαχοι ανέρχονται σε περισσότερους από 500.000 -σύμφωνα με την εκτίμηση των Άγγλων Wace-Thompson-, τότε θα πρέπει οι γλωσσικώς απαρμανισθέντες Ελληνόβλαχοι να ξεπερνούν τους 1.250.000 κατοίκους -σύμφωνα με την εκτίμηση του Θ.Κ.- και άρα κατά το έτος 1909-1910 οι Ελληνόβλαχοι - Αρμάνοι πρέπει να ήταν περισσότεροι από 1.750.000. Άραγε, οι απόγονοι αυτών των 1.250.000 γλωσσικώς αποβλαχισμένων Κουτσόβλαχων (το έτος 1909) έχουν μνήμη της προγονικής τους ρίζας ή θεωρούν τον εαυτό τους "ελληνόγλωσσο Βλάχο" - Σαρακατσάνο. Ουδείς το γνωρίζει, αλλά το πιο πιθανό να συμβαίνει το δεύτερο...». Τι να θαυμάσει κανείς, τη λογική, τους υπολογισμούς ή τη δημιουργική αναιδεια του Γ.Ε.;

Ως προς το έργο του Α. Μπούτουρα (1910) και τη σημείωση του Δ. Γεωργακά ότι «ο Γ. Βλαχογιάννης λέγει ότι η απαγωγή είναι συνήθης στους σκηνίτες ελληνόφωνους Σαρακατσάνους και στους άλλους τους βλαχόφωνους», η διαστρεβλωτική μανία του Γ.Ε. τον οδηγεί να απορεί εάν υπάρχουν Ελληνόφωνοι και βλαχόφωνοι Σαρακατσάνοι (!), (όπως θα ήθελε), ενώ η διάκριση αναφέρεται σαφώς στους άλλους σκηνίτες και όχι Σ.

Από τα έργα του Σ. Γρανίτσα (1912-4) και τη θέση ότι «οι σκηνίται Σαρακατσάνοι είναι οι καταλαγαρώτεροι Έλληνες» ενοχλείται ο Γ.Ε., δεν τον θεωρεί σοβαρό μελετητή τους.

Ακόμη και άσχετο έργο (1912) του ΑΛΜΑΖ (Αλ. Μαζαράκη) παραθέτει ο Γ.Ε., που αφορά μόνο το Κουτσοβλάχικο ζήτημα, τη ρουμανική προπαγάνδα κλπ. και σχολιάζει απλώς ότι δεν αναφέρεται κάτι για τους Σαρακατσάνους (ωσάν να έπρεπε).

Ο τόμος περιέχει αναφορές του Δ. Γεωργακά στα 2 έργα του στις διάφορες απόψεις επί των δύο θεμάτων ξένων συγγραφέων, που δεν μελέτησαν τους Σ., των C. JIRECEK, A. PHIGIPPSON, K. OESTREICH, A. ISCHIRKOFF, L.V. THALLOCY, A. BALDACCI, P. TSILEF, A. MEILLET, A.V. GENNER, N. IORGA, P. SKOK.

Στο έργο του Κ. Καραβίδα (1931), για το τσελιγκάτο και τη νομαδική κτηνοτροφία, που ασκούν «οι Αρμάνοι, γνωστοί ως κυρίως Βλάχοι, οι Αλβανοί νομάδες, γνωστοί ως Καραγκούνηδες βλάχοι κι οι δικοί μας, καθαυτό Έλληνες νομάδες Σαρακατσάνοι», περιέχεται στατιστική του 1923 του Δ. Συράκη για την κατανομή των Σ. στην Ελλάδα, με ειδική αναφορά στην Πελοπόννησο (1.390 οικογένειες με το κοινό όνομα "Ρουμελιώται"). Ο Γ.Ε. δεν σχολιάζει αυτήν, αλλά απόψεις άλλου έργου του Κ.Κ., περί Συρράκου κ.α.

Για τον Δ. Συράκη, παραθέτει έργο του (1925), όπου υποστηρίζει αυτός ότι οι Σ. «είναι ακραιφνούς Ελληνικής καταγωγής, ομιλούντες την Ελληνική γλώσσα» και απορρίπτει τη γνώμη ότι είναι Κουτσόβλαχοι εξελληνισμένοι καταγόμενοι εκ Σιράκου, «όπερ κατοικείται ανέκαθεν υπό Κουτσοβλάχων», διαφορετικά «θα διετάρουν έστω ολίγας κουτσοβλαχικές λέξεις, ενώ αυτοί ουδόλως μεταχειρίζονται ξένες τοιαύτας εκτός των ολίγων λέξεων χρησιμοποιούμενων παρ'όλου του ποιμνικού κόσμου της Ελλάδας».

Στις 110 θεωρίες για την καταγωγή και το όνομα των Σ. ο Γ.Ε. περιλαμβάνει και έργο (1923) του Δ. Ζωγράφου, με καμία αναφορά στους Σ., όπως και το ομολογεί!

Το έργο (1924) του (εκ Παπίγκου) Γ. Αναγνωστόπουλου, που υπέδειξε στον C. Hoeg να μελετήσει τους Σ., περιέχει θέσεις του για το όνομα, «κατ'ανομοίωσιν και πλημμελή συλλαβισμόν του τύπου «τ'Σ(κ)αρακατσιά-

νους - τ'Σαρακατσιάνους», την ομοιότητα με το γλωσσικό ιδίωμα των Τζουμέρκων και την καταγωγή τους νοτίως των Ιωαννίνων.

Τα έργα (1926-1928) των τριών Βλάχων που γεννήθηκαν στην Ελλάδα και έγιναν γνωστοί ως Ρουμάνοι συγγραφείς, με τα ονόματα Ρ. και Τ. ΡΑΡΑΗΑΓΙ, Τ. CΑΡΙΔΑΝ, διακρίνονται για τη σκοπιμότητα αυτών, στην προσπάθεια να πείσουν ότι οι Βλάχοι της Ελλάδας είναι Ρουμάνοι και να μεγεθύνουν τον αριθμό αυτών και με τους Σ.

Από τις θέσεις του Ε. Τζιάτζιου στο έργο του «Τραγούδια των Σ.» (1928) ο Γ.Ε. προβάλλει αυτήν για καταγωγή τους από το Συρράκο και προσπερνά τις άλλες, για την Ελληνική καταγωγή - γλώσσα τους και τη δράση τους στους αγώνες του Ελληνισμού.

Για τον Κ. Φαλτάιτς, που εκθέτει στο έργο «Σαρακατσάνοι και Βλάχοι» (1929) ότι «εις την κοινήν ελληνικήν συνείδησιν από απροσδιορίστου παρόδου ετών η λέξις βλάχος σημαίνει τον ποιμένα τον ορεισίβιον κι αγροίκον και βραδύτερον σημαίνει έναν ωρισμένον λαόν τον Βλαχικόν» ο Γ.Ε. κρίνει ότι «διατυπώνει αφελείς δοξασίες, χωρίς αναφορές σε ιστορικές πηγές».

Ο Δ. Λουκόπουλος αναφέρεται στο έργο του (1930) σε γνωστούς Σ. τσελιγκάδες της Ρούμελης (Σαλαγιάννη, Μαλαμούλη, Τσιγαρίδα, Ακρίβο, Καραϊσκό, Βελέντζα), αλλά ο Γ.Ε. σχολιάζει ότι «οι απόγονοι αυτών παριστάνουν σήμερα τους Σ.»!

Ο ιστορικός Ν. Βέης έγραψε (1931) στο Εγκυκλ. Λεξικό Ελευθερουδάκη ότι «οι Σ. εθνολογικώς εξεταζόμενοι είναι Έλληνες, η μόνη μέχρι σήμερα διασωθείσα νομαδική φυλή. Εσφαλμένος είναι ο ταυτισμός των Σ. προς τους Βλάχους - Κουτσόβλαχους, ομιλούσιν ιδίαν ελληνικήν διάλεκτον, η οποία περιέχει πολλά αρχαιοπρηπή στοιχεία και έχει υποστή ολιγώτερον την επίδρασιν της νεοελληνικής κοινής», αλλά ο Γ.Ε. τον θεωρεί «προπαγανδιστή»!

«Ανέκαθεν ελληνικήν φυλήν» θεωρεί τους Σ. ο G. STADTMULLER σε έργο του (1934).

Ο ιστορικός-ακαδημαϊκός από το Βλαχοχώρι Μπλάτσι Α. Κεραμόπουλος εκθέτει σε έργο του (1939): «η λατινική γλώσσα δεν ηδυνήθη να εκλατινισθί τους Σ., οίτινες είναι νομάδες Έλληνες ελληνόγλωσσοι εξ αμνημονεύτων χρόνων ... και ως δεν εδυνήθη ακόμη η ελληνική γλώσσα, επί δύο χιλιετηρίδας δρώσα παρ'αυτούς τους βλάχους, να εξελληνισθί τελείως αυτούς». Εντελώς ανεργάτιστος είναι η γνώμη ότι οι Σαρακατσάνοι ωμίλουν ποτέ άλλην γλώσσαν λατινογενή, ην ελησμόνησαν... Τις απόψεις του κρίνει ο Γ.Ε. ως παράδοξες και αβάσιμες.

Τον Γ. Βλαχογιάννη που επιμελήθηκε-εξέδωσε (1939-41) το έργο του Ν. Κασμούλη «Ενθυμήματα Στρατιωτικά» χαρακτηρίζει περιπαικτικά «πατέρα» των Σ. ο Γ.Ε. και την Αγ. Χατζημικήλη ως «μνά» τους. Ενώ είναι προφανές ότι στον όρο «Γραικόβλαχοι» σκηνίτες ποιμένες του Ν.Κ. περιλαμβάνονταν και οι Σ., το αρνείται, πιν αναφορά δε ότι τα χωριά τους «εγεινιάζοντο, περιστοιχούντο από Ελληνικάς χώρας ως π.χ. το Βασταβέτσι, το Συρράκο...» αλλάζει σε «κατάγονται από αυτά τα χωριά». Αρνείται δε και τον ισχυρισμό του Γ.Β. ότι έθρεψε την κλεφτουριά η φυλή των Σ. και καταφεύγει στη συκοφαντία ότι έγγραφα των Γ.Α.Κ. (που δεν εμφανίζει) ομιλούν για «δωσίλογους» Σαρακατσάνους!

Για τα έργα (1950-5) του Β. Σκαφιδά που συνδέει το όνομα Σ. με την «σάρικα», ο Γ.Ε. εκθέτει ότι «υποστηρίζει κατ'ουσίαν την άποψη του Π. Παπαχατζή το 1925» παρότι αναφέρει ότι «οι Σ. είναι ξεχωριστή ελληνική φυλή και δεν έχουν σχέση με τους πραγματικούς Βλάχους».

Παρατίθενται έργα (1955) των Δ. Στατηρά, Γ. Κοτζιούλα, Α. Πάλλη, Σ. Τσιτσά, με απόψεις τους για το όνομα των Σ. και με αφορμή αυτά των Κ. Λαζαρίδη και Ε. Μπόγκα.

Ο Γ.Ε. επιχειρεί να απαξιώσει το έργο της Αγ. Χατζημικήλη (1957) και αφήνει υπαινιγμούς για μη έκδοση αυτού, ενώ το ίδρυμά της εξέδωσε 2 τόμους

(2007, 2010).

Ζ. Περί τα 45 είναι τα αναδημοσιευόμενα στον τόμο έργα συγγραφέων, μετά το εμβληματικό έργο της Αγ. Χατζημικήλη (1957). Ο Γ.Ε. εκπλήσσεται γιατί ο Βλάχος Α. Χατζηγάκης δεν αναφέρεται σε αυτό στο έργο του (1961), όπως και για τη σαφή θέση του ότι «οι Σ. είναι ακραιφνής αρχαία Ελληνική φυλή, που δεν έχουν σχέση με άλλες φυλές».

Οι απόψεις του Βλάχου Σ. Λιάκου μοιάζουν με αυτές του Γ.Ε., αφού σε έργο του για τους Βλάχους (1965), σε κεφάλαιο με τίτλο «Το παραμύθι της πανάρχαιας γραικογλωσσίας των Σαρακατσάνων» ισχυρίζεται υποθετικά, χωρίς στοιχεία, ότι οι Σ. «ήταν αρχικά πατριές Λατινομακεδονόγλωσσων νομαδοκτηνοτρόφων, οι οποίες με το να διαχειμάζουν στα παράλια κατέληξαν να γίνουν πρώτα δίγλωσσοι Γραικοβλάχικες και μετά την Επανάσταση μονόγλωσσοι Γραικόφωνες», προτείνει δε και 4 εκδοχές από τη Λατινομακεδονική για το όνομά τους! Η αντικειμενικότητά του φαίνεται από το ότι, κατά τον Γ.Ε., «αγνοεί παντελώς το έργο της Α. Χατζημικήλη, μη θεωρώντας το ως άξιο λόγου, αλλά ως προϊόν σκοπιμοτήτων».

Οι εκτιμήσεις στο έργο του Γ. Καββαδία (1965 - 1991) συγκινούν τον Γ.Ε., ως προς το ότι υποστηρίζει ότι «οι Σ. δεν είναι νομάδες Έλληνες που φτάνουν ως την αρχαιότητα».

Δεν τον ικανοποιεί, όμως, ο Πάτρικ Λη Φέρμορ, που παραθέτει στο έργο του (1966) συνομιλία με Σ., που είπε ότι «λένε ότι πήραμε το όνομά μας από το Συρράκο», προσέθεσε δε «Δεν έχουμε να κάνουμε με τους Κουτσόβλαχους», και ο οποίος υποστηρίζει ότι (μεταξύ Βλάχων και Σ.) «οι ανομοιότητες προβάλλουν μες από τις επιφανειακές ομοιότητες όλο και πιο έντονα. Τα πάντα -τρόποι, συνήθειες, φορεσιές, λαϊκή παράδοση, δοξασίες, εμφάνιση, συναισθήματα και πάνω απ'όλα η γλώσσα-τους κάνουν να ξεχωρίζουν ακόμη περισσότερο»

Ο Μ. GUBOGLO στο έργο του (1966) συσχετίζει την καταγωγή των Σ. «με τουρκικές φυλές του μεσαίωνα» (!) Από την αναφορά του «οι πρόγονοί της Χατζημικήληο περιπλανώντο στην Ασ. Τουρκία», «διέγινω» τη σαρακατσάνικη καταγωγή της Α. Χατζημικήλη ο Γ.Ε.

Ο Γ. Πλατάρης - Τζίμας ισχυρίζεται στο έργο Το Σημειωματάρι ενός Μετοσβίτη (1972) ότι (στο παιδομάζωμα το 1580) «πολλές τότε κοινότητες του Μαλακασίου διαλύθηκαν και εγκατέλειψαν παντοτεινά τις εστίες τους για να τραπούν και πάλι στη νομαδική ζωή απ'όπου προέρχονται οι νομάδες της Ηπείρου οι λεγόμενοι Σαρακατσαναιοί..., οι οποίοι ομολογούν ότι κατάγονται απ'την Ήπειρο». Ο Γ.Ε. επαυξάνει, ισχυριζόμενος, χωρίς άλλη τεκμηρίωση, ότι «από οποιαδήποτε κοινότητα του Μαλακασίου κι αν κατάγονται οι Σ. σημαίνει ότι παλαιότερα υπήρξαν Βλάχοι, ήτοι αρμανόγλωσσοι, σίγουρα ένα μεγάλο τμήμα τους».

Για τα έργα των Λ. Αρσενίου, Ε. Φιλιππίδη, Μ. SIVIGNON, Ν. Κάρτσα, Κ. Κεφάλα, Ν. Μάτσα, που ακολουθούν, ο Γ.Ε. θεωρεί ότι αναπαράγουν γνωστές θέσεις άλλων.

Η. Από τις τελευταίες αναδημοσιεύσεις πολλές αφορούν σε έργα Σαρ. συγγραφέων και ερευνητών, όπως των Χ. Τσουμάνη (1981), Δ. Γαρούφα (1982), Ι. Μποτού (1982), Θ. Γόγλου - Θ. Γιαννακού (1983), Β. Τσαούση (1983), Ε. Μακρή (1990), Α. Μόσχου (1991), Β. Μόλαρη (1993), Γ. Αγραφιώτη (1994), Ν. Κατσαρού (1995), Θ. Καλοδήμου (1996) κ.α. Όλα είναι αξιόλογα και με ιδιαίτερη αξία, αφού μεταφέρουν βιώματα, την παράδοση και τις θέσεις των ίδιων των Σ. για πτυχές της ιστορίας και του βίου τους. Ο Γ.Ε. τα υποδέχεται με προκατάληψη και μένος (π.χ. αποκαλεί προπαγανδιστή τον Χ. Τσουμάνη και καθυβρίζει τον Ν. Κατσαρό), κρίνει ότι εκφράζουν τα «πιστεύω» των συντακτών τους και δεν τεκμηριώνονται, ότι διακρύπτουν την επίσημη και κυρίαρχη «σαρακατσάνικη ιδεολογία», «τις κυρίαρχες εν Ελλάδι αντιλήψεις περί Σ. που απέχουν από την αλήθεια και την διαβιβλιογραφικών πηγών και ντοκουμέντων τεκμηρίωση».

συνεχίζεται στη σελίδα 5

13^ο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας στο "Τσιπουρίκι"

Με μεγάλη επιτυχία πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 6 Ιουλίου 2024, το 13ο αντάμωμα Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας στο "Τσιπουρίκι" Ηγουμενίτσας υπό τη διοργάνωση του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας.

Πλήθος κόσμου ανεξαρτήτου ηλικίας έδωσε το παρόν κάτω από τις πευκόφυτες πλαγιές του δάσους της Ηγουμενίτσας με θεά το Ιόνιο απολαμβάνοντας τις ερμηνείες των Νίκου Γιαννακού, Χρήστου Γατσέλου και Κωνσταντίνου Κωνσταντάκου συντροφιά του κλαρίνου των Αλέξανδρου Τσουμάνη και Γρηγόρη Φερεντίνου. Την εκδήλωση παρουσίασε και συντόνισε η Λίνα Βαγγελή, ενώ χαιρετισμό απύθνυαν ο πρόεδρος του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας, κος Δημήτριος Θεοκάρης, καθώς και ο Γ.Γ. της Π.Ο.Σ.Σ. κος Γεώργιος Κουμπής, οι οποίοι τόνισαν την σημασία της ύπαρξης και λειτουργίας των συλλόγων καθώς και της διαχρονικής επαφής με την πολιτιστική κληρονομιά.

Την έναρξη της εκδήλωσης σηματοδότησε η παρουσίαση χορών από το μικρό και μεγάλο χορευτικό του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας υπό την καθοδήγηση του χοροδιδασκάλου κος Αλέξανδρου Γιαννακού.

Ιδιαίτερα συγκινητικές στιγμές εκτυλίχθηκαν κατά τη βράβευση και τον χορό των ιδρυτικών μελών του συλλόγου χωρίς την θέληση και τη συνεισφορά των οποίων η δημιουργία του συλλόγου το 2001 δεν θα είχε πραγματοποιηθεί.

Αδελφότητα Σαρακατσαναίων Ηπείρου: Από τόπο σε τόπο

Το τετράημερο 13-16 Ιουνίου πραγματοποιήθηκαν τα γυρίσματα προς τιμή της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου. Ευχαριστούμε το κανάλι της Βουλής και τον ΧΡΗΣΤΟ ΜΥΛΩΝΑ για την τιμή να πραγματοποιήσει αφιέρωμα στην Αδελφότητά μας στην εκπομπή "Από τόπο σε τόπο".

Ευχαριστούμε όλους τους χορευτές της Αδελφότητάς μας, κι αυτούς της Θεσπρωτίας και της Πρέβεζας που αποδέχτηκαν την πρόσκλησή μας καθώς τους μουσικούς και τους τραγουδιστές που συμμετείχαν στα γυρίσματα!

Κατά τη διάρκεια του ανταμώματος το οποίο κράτησε ως και τις πρώτες πρωινές ώρες, οι παρευρισκόμενοι είχαν την ευκαιρία να περιηγηθούν στις εγκαταστάσεις της στάνης και ειδικότερα να επισκεφτούν τα κονάκια με πλήθος παλιών αντικειμένων και την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.

Αξιοσημείωτη ήταν η παρουσία μελών του ΔΣ της "Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου" με έκθεση ασπρόμαυρων φωτογραφιών από τις εκφάνσεις της σαρακατσάνικης ζωής του περασμένου αιώνα, καθώς επίσης και με παρουσίαση των ξεχωριστών βιβλίων και λευκωμάτων, εκδόσεων της Αδελφότητας.

Το παρόν έδωσαν τιμώντας την εκδήλωση, ο Βουλευτής Θεσπρωτίας κος Βασίλειος Γιόγιακας, ο Αντιδήμαρχος Ηγουμενίτσας κος Κωνσταντίνος Μπόλωσης, ο επίσης Αντιδήμαρχος Ηγουμενίτσας κος Δημήτριος Δημάκος καθώς και ο δημοτικός σύμβουλος Ηγουμενίτσας κος Γεώργιος Κυπριανός.

Θερμές ευχαριστίες σε όσους συνέβαλαν στην άρτια οργάνωση και ιδιαίτερα στους εθελοντές και συντελεστές αυτής η συμβολή των οποίων ήταν καίρια για την υλοποίηση του ανταμώματος.

Η προσέλευση του κόσμου ένωσε το παρελθόν με το παρόν, αποδεικνύοντας πως το μέλλον έχει συνέχεια και διάθεση για συμμετοχή στην "σκυταλοδρομία" της παράδοσης...

ΚΑΛΗ ΑΝΤΑΜΩΣΗ...ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ...
Γιάννη Γόγολος

Δράσεις Συλλόγου Σαρακατσαναίων Ν. Πρέβεζας

Το Σάββατο του Λαζάρου ο Σύλλογος μας συμμετείχε με το χορευτικό τμήμα των ενηλίκων στη γιορτή του Δήμου Πρέβεζας για την Παγκόσμια Ημέρα Χορού.

Είπαν: «Η πιο αληθινή έκφραση ενός

τόπου», έναν τόπο που αποτελεί σημείο αναφοράς όλων των Σαρακατσαναίων της Ηπείρου όπου και αν βρίσκονται.

Ο Σύλλογος σε συνεργασία με το Νοσοκομείο Πρέβεζας, πραγματοποίησε το

λαού είναι στον χορό και τη μουσική του. Τα σώματα δεν λένε ποτέ ψέματα». Μια μικρή προσπάθεια να εκφράσουμε τα βιώματα και τα συναισθήματα μας όταν ακούμε και χορεύουμε τα Σαρακατσάνικα τραγούδια και να τα μεταφέρουμε στο κοινό της εκδήλωσης έγινε και από τα μέλη του χορευτικού του Συλλόγου μας.

Το χορευτικό τμήμα ενηλίκων του Συλλόγου, την Κυριακή 16 Ιουνίου 2024 συμμετείχε στα γυρίσματα της εκπομπής «Από τόπο σε τόπο» με τον Χρήστο Μυλωνά που διοργάνωσε η Αδελφότητα Σαρακατσαναίων Ηπείρου με τη συμμετοχή χορευτικών τμημάτων των συλλόγων Θεσπρωτίας και Πρέβεζας, στον «Γυφτόκαμπο» Ζαγορίου, στον «έμορφο τον

Σάββατο 6 Ιουλίου 2024 το απόγευμα στην Σαρακατσάνικη Στάνη στα Φλάμπουρα Πρέβεζας Εθελοντική Αιμοδοσία για να ενισχύσει την Τράπεζα Αίματος του Συλλόγου, που αποδείχθηκε πολύτιμη για κάποιους συνανθρώπους μας.

Αντιπροσωπεία του Συλλόγου παρευρέθηκε στο 42ο Αντάμωμα Συλλόγων Σαρακατσαναίων στο Περούλι και στο 13ο Αντάμωμα του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Θεσπρωτίας, στην Σαρακατσάνικη Στάνη στο Τσιπουρίκι Ηγουμενίτσας.

15ο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων Ν. Πρέβεζας στα Χειμαδιά στις 24 Αυγούστου 2024.

Γλέντι νεολαίας στην Αθήνα

Το Σάββατο 18 Μαΐου, πραγματοποιήθηκε στα γραφεία της Αδελφότητάς μας γλέντι του χορευτικού και της νεολαίας.

Ο Νίκος Γιαννακός στο τραγούδι έβαλε όλους τους παρευρισκόμενους νέους στο κέφι. Χορός, τραγούδι με το στόμα και ψπτό ζυγούρι συνθέσαν την όμορφη βραδιά. Το ραντεβού για το επόμενο γλέντι νεολαίας ανανεώθηκε για το φθινόπωρο.

Μπορείτε να απολαύσετε στιγμιότυπα και βίντεο από το γλέντι στους λογαριασμούς κοινωνικής δικτύωσης της Αδελφότητας (Instagram: sarakatsanaioi_ipeirou_athina Facebook: Αδελφότης των-εν-Αθηνών Σαρακατσαναίων Ηπείρου)

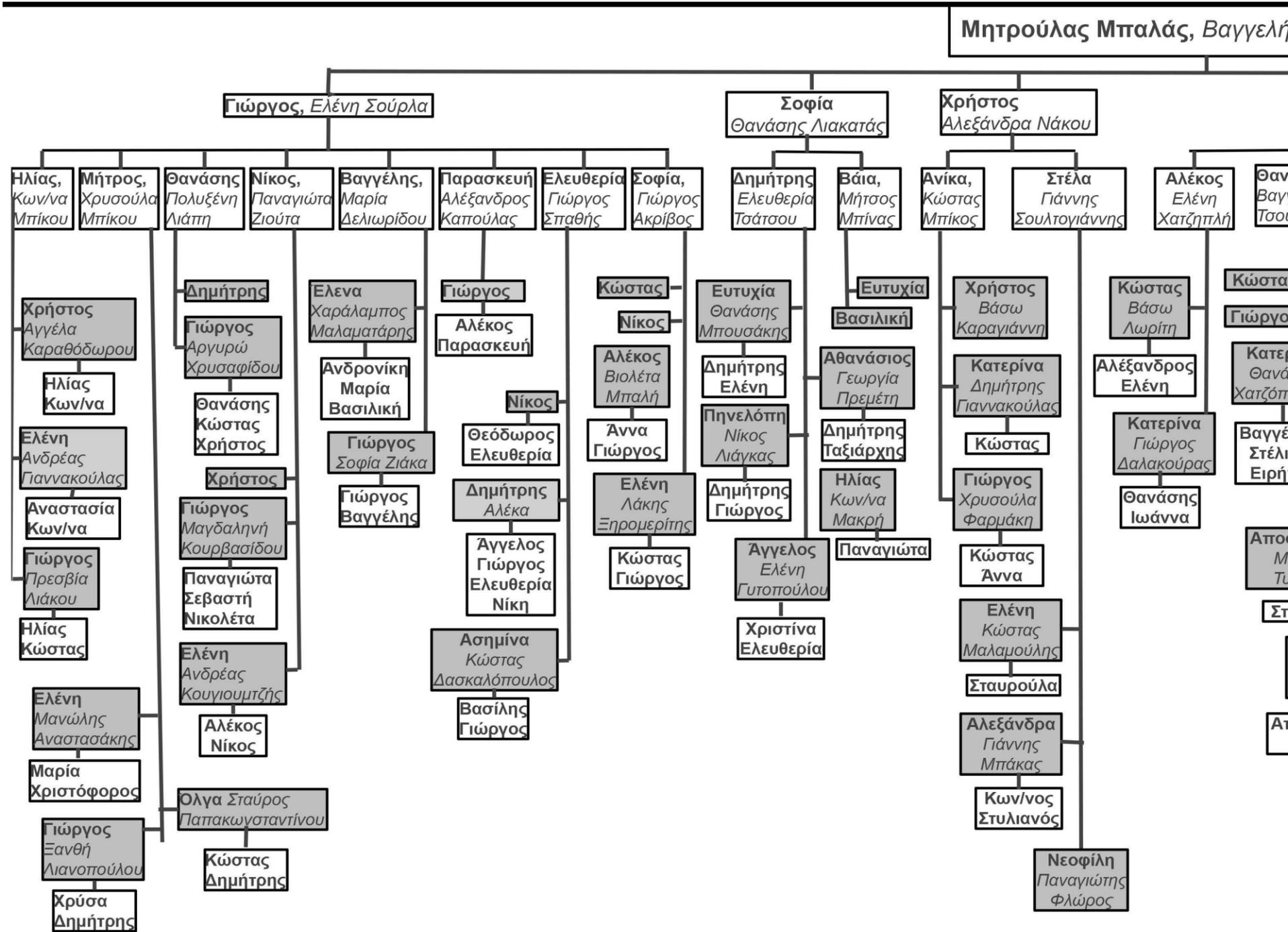
Συνέχεια από την σελίδα 4

Θ. Ακολουθούν έργα των Κ. Παπαθανάση (1983), Δ. Ψυχογιού (1987), Θ. Ανθογαλίδου (1987), Ν. Καρατζένη (1991), Μ. Μερακλή (1992/6), Π. Τζέμης (1993/5), Α. και Δ. Πουλιανού (1993 και 1994), Ν. Μουτσόπουλου (1996), Θ. Μπασγιουράκη (1999), όμως ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρουσίαση των δύο τελευταίων έργων, των Βλάχων συγγραφέων Ακ. Λαζάρου (1999) και Α. Κουκούδη (2000). Ο 1^{ος} αναφέρεται, στο κείμενό του «Σαρακατσάνοι, Ρουμανικές και άλλες θέσεις για την καταγωγή», στις μεθοδεύσεις των Ρουμάνων να εμφανίσουν ως εξελληνισμένους Βλάχους τους Σ. και να τους εντάξουν στους Αρμένους, «ενώ αποδεικνύονται περίτρανα Έλληνες» και ο Γ.Ε. εξαπολύει ύβρεις εναντίον του. Ο 2^{ος} εκθέτει στο έργο του: «Για τους Σ. υπάρχει η λανθασμένη άποψη πως είναι εξελληνισμένοι γλωσσικά βλάχοι. Η άποψη αυτή που ουσιαστικά πρωτοκαλλιεργήθηκε από τη ρουμανική συγγραφική σχολή, δύσκολα τεκμηριώνεται. Επιπλέον, φαντάζει σα μία από τις προσπάθειες που αποσκοπούν στην ενίσχυση των έντεχνων εντυπώσεων πως οι πληθυσμοί των Βλάχων ήταν κατά πολύ μεγαλύτεροι. Τελικά όμως οι Σ. δεν ήταν τίποτα άλλο παρά ελλη-

νόφωνοι και απόλυτα νομαδοκτηνοτροφικοί πληθυσμοί γνωστοί και ως βλάχοι, με το βήτα μικρό. Σε αυτό συνηγορεί και το γεγονός πως οι ίδιοι οι Βλάχοι τους θωρούν γραίκους πληθυσμούς, αλλά και η άρνηση των Σ. να προσδιορίζονται ως Βλάχοι, με το βήτα κεφαλαίο». Ο Γ.Ε. τα θεωρεί ως «πιστεύω» του και απορρίπτει το σύνολό τους.

Συμπερασματικά, δεν μπορούν να μεταβληθούν οι «κυρίαρχες» (και κατά τον Γ.Ε.) αντιλήψεις για τα δύο ζητήματα της καταγωγής και του ονόματος των Σ. από μάταιες προσπάθειες (συγγραφικές κ.α.), όπως του ίδιου, διότι είναι αληθινές κι επικυρώνονται από ιστορικά στοιχεία και αποδείξεις. Αντίθετα, η βασική επινόηση του Γ.Ε. ότι οι Σ. είναι Βλάχοι που «αποαρμανίστηκαν» - έχασαν τη 2^η λατινόφωνη γλώσσα τους μετά την εξέγερση του 1611 κι έγιναν γνωστοί ως «Σαρ. Βλάχοι» δεν προκύπτει από καμία ιστορική πηγή, γι' αυτό παραπέμπει σε ακατάληπτες θεωρίες (π.χ. Θ. Πασχίδη) ή σε αόριστες φαντασιώσεις (π.χ. Σ. Λιάκου, Γ. Πλατάρη-Τζίμα). Αυτή καταρρίπτεται από το γεγονός ότι οι Σ. έλαβαν το όνομά τους μόλις στα μέσα του 19^{ου} αιώνα κι από το ότι μία κλειστή κοινότητα με αυστηρή ενδογαμία δεν θα μπορούσε να χάσει έτσι τη γλώσσα της. Ούτε ισχύει βεβαίως η επινόηση

του ότι, δήθεν, διατήρησαν, παρά ταύτα, οι Σ. το βλαχόγλωσσο ποιμενικό λεξιλόγιο, όταν ο C. Hoeg, στη μετάφραση του έργου του (έγινε και από την Α.Σ.Η. και εκδόθηκε αυτό το 2006) που παραθέτει ο ίδιος στον Α' τόμο, ανέφερε - κατέληγε (σελ. 147 επ.): «Εάν οι Σ. πράγματι συγγένευαν με τους Αρμένους θα περίμενε κανείς να υπάρχουν στην ομιλία τους ίχνη της γλώσσας που μιλούσαν παλαιότερα κι είχαν πλέον λησμονήσει. Αυτό συμβαίνει με τους Κοπατσάρηδες, οι οποίοι στην πραγματικότητα είναι Αρμένιοι και τώρα ομιλούν μόνον ελληνικά. Στη γλώσσα τους εμφανίζονται πολυάριθμα ίχνη της αρμάνικης γλώσσας (βλ. Weigant...) Στους Σ. δεν εμφανίζεται κανένα ίχνος. Βεβαίως, οι Σ. έχουν δανειστεί πολλές λέξεις από τις αρμάνικες διαλέκτους, κυρίως όρους της ποιμενικής ζωής... Είναι οι «λέξεις της κουλτούρας», οι οποίες, λόγω του κοινού τους αντικειμένου, διαδίδονται πολύ εύκολα σε περιβάλλοντα με παρεμφερή κουλτούρα. Είναι προφανές ότι οι Σ. και οι Αρμένιοι δεν συγγενεύουν. Το βασικό εθνογραφικό αποτέλεσμα τούτης της μελέτης είναι η διαπίστωση του γεγονότος ότι υπάρχουν στην Ελλάδα νομάδες ελληνικής φυλής που μιλάνε ελληνικά, και οι οποίοι πιθανώς ζουν ως νομάδες από την αρχαιότητα».

Οι Μπαλλαίοι: Γενεαλογικό δέντρο με ρίζες στη Θεσσαλία και κλωνάρια σε όλη την Ελλάδα (συνέχεια)

Σε άρθρο μας "Οι Μπαλλαίοι" που δημοσιεύθηκε στα "Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα" του 2022, αφ. φύλλου 89, σελ. 5-7 και στο τέλος του άρθρου εκείνου, είχαμε κάπως υποσχεθεί τη συνέχιση του γενεαλογικού δένδρου των Μπαλλαίων, αλλά με περισσότερες λεπτομέρειες. Και έτσι συνεχίζοντας, ερχόμαστε σήμερα να ανοίξουμε την αυλαία και τους ορίζοντας της προγονικής ζωής μας, βιογραφώντας -κάπως- τους αρχικούς εκείνους προγόνους μας και παιδιά του γενάρχη Γιώργου Μπαλλά (που ήταν Μπούτλας) και της συζύγου του το γένος Τομαρά, προσφέροντας στη μνήμη τους ένα μικρό αντίδωρο, ένα μικρό -έστω- άρωμα λιβανωτού και μνημοσύνου, δημοσιεύοντας σε συνέχειες, όσα γι' αυτούς περισώθηκαν.

Οι αδελφοί Μπαλλά, μόνο ένα κοινό χαρακτηριστικό φαίνεται ότι είχαν: την καλοσύνη. Ο χαρακτήρας και οι ιδιαιτερότητες του καθένα, διέφεραν μεταξύ τους. Όμως, από τη διαφορετικότητα αυτή αντλούσαν όλοι τους τα μέγιστα μέσω συνεργασίας και δουλειάς, και μαζί με αυτούς και δίπλα σε αυτούς, διάφοροι άλλοι αναγκαίοι κατάφεραν και τα έβγαζαν πέρα. Ενωμένοι, όπως όλοι τους με επιμέλεια φρόντιζαν να είναι, κάλυπταν σφαιρικά και αντιμετώπιζαν ικανοποιητικά και πλούσια τις ανάγκες, τις προκλήσεις και επιθετικότητα της εποχής τους. Φαίνεται πως όχι από γνώση, αλλά από πίστη στον Χριστό - τον Θεό της Αγάπης της ταπεινοφροσύνης, και με το εύστοχα αυξημένο "ένστικτο" επιβίωσης και αυτοσυντήρησης των καλοσυνάτων ανθρώπων, αντιλαμβάνονταν την πραγματικότητα ως πολύ πιο σύνθετη και

πολύπλοκη απ' όσο ο καθένας τους θα νόμιζε ότι είναι, και αυτό τους βοηθούσε πολύ! Εύχομαι, λοιπόν, στους απογόνους όλων των Μπαλλαίων, οι ρίζες τους εκείνες οι παλιές και σε όλους κοινές, ενωμένες και με αξιοπρέπεια, να φυτρώσουν και καρποφορήσουν σ' αυτούς, φωτίζοντάς τους και προσκαλώντάς τους με σεβασμό σε αγάπη όλων των συγγενών (και όχι μόνο), σε αλληλοϋποστήριξη και ενότητα: καλλιεργείστε το, καλλιεργείστε την καλοσύνη και την αγάπη, οι κοινοί πρόγονοί μας θα ήθελαν να τους μοιάσουμε, θα το ζητούσαν από εμάς: και οι καιροί είναι πολύ χαλεποί, δεν φαντάζεται κανείς πόσο... Είναι δύσκολο; Και τι είναι εύκολο στη ζωή; Προσωπικά, το καθήκον μου το έκανα, νομίζω, και ευχαριστώ όλους εσάς.

*Κώστας Παπαδιαμάντης
Δισέγγονο της Ρίνας Τσουμάνη,
το γένος Μπαλλά*

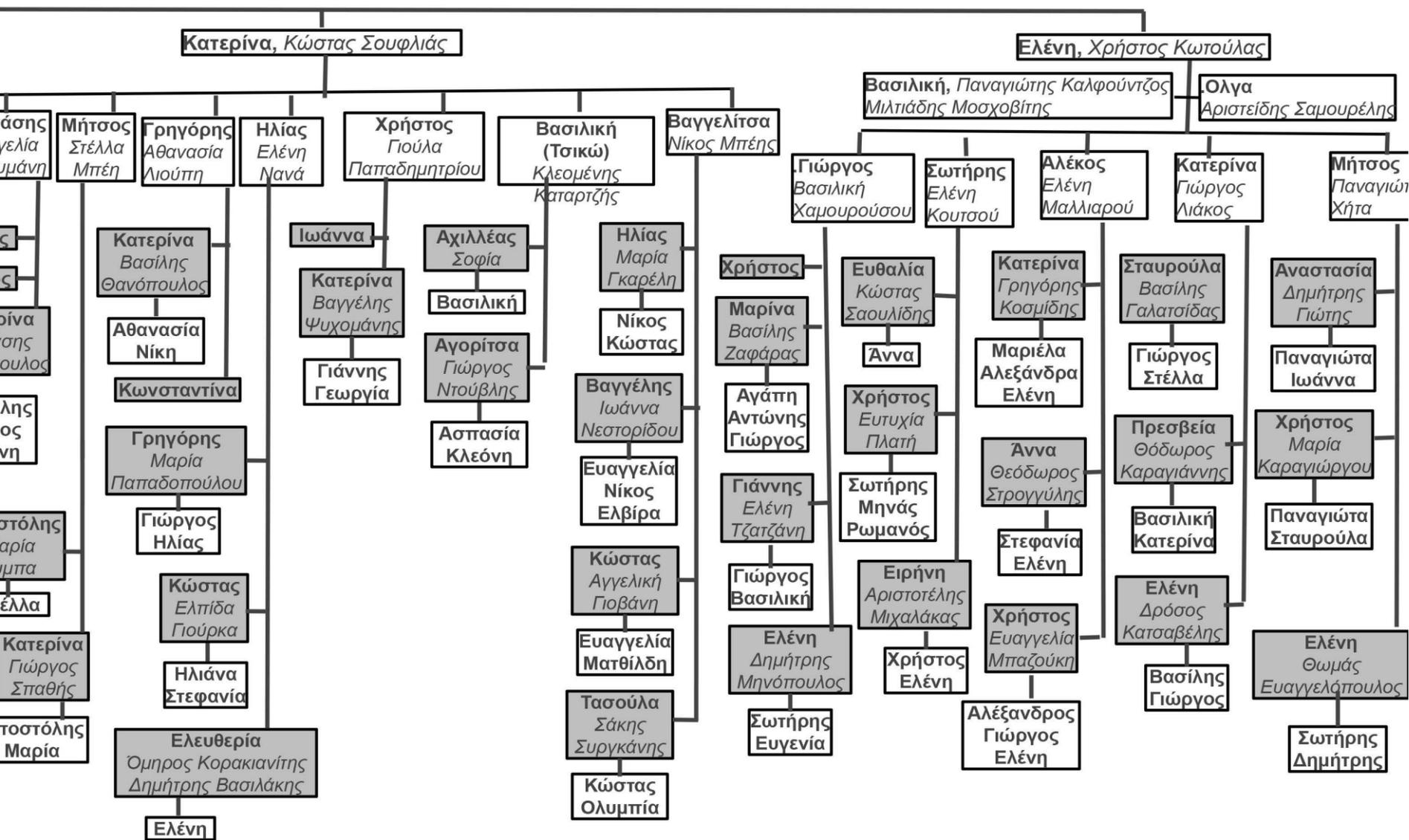
Χρήστος Μπαλλάς

Στο ανωτέρω άρθρο "Οι Μπαλλαίοι" του 2022, αφ. φύλλου 89, δημοσιεύθηκαν μερικές ανακρίβειες για τον Χρήστο Μπαλλά, τον πρωτότοκο γιο του γενάρχη Γιώργου Μπαλλά και της συζύγου του, η οποία προέρχονταν από τη σαρακατσάνικη οικογένεια Τομαρά. Και τώρα εδώ διορθώνονται και συμπληρώνονται τα εκεί γραφόμενα, ευχαριστώντας τον εξάδελφο Κώστα Μπαλλά, κάτοικο Ευόσμου Θεσ/νίκης και δισέγγονο του Χρήστου Μπαλλά, για τις πληροφορίες που μας έδωσε: Το κτήμα που αγόρασαν οι Μπαλλαίοι στη

Γκιόρντενα-Ξηροχώρι, "αρχικά" ανήκε σε Τούρκο ο οποίος είχε τον Εβραίο Λεβί Μοδιάνο κάπως σαν τοποτηρητή στην εκεί περιοχή. Όταν ο Τούρκος έφυγε και ο τόπος έγινε πάλι ελληνικός, ο Μοδιάνο με εταιρεία που έφτιαξε ήθελε να πουλήσει το κτήμα στην Γκιόρντενα. Το έμαθε αυτό ο κουνιάδος του Χρήστου Μπαλλά ονόματι Ανδρέας (;) Σούρλας, από το Ντραγομίρι -σημερινό Βαφιοχώρι του Κιλκίς [όπου είχε εγκατασταθεί, εγκαταλείποντας ως φυγόδικος τη Θεσσαλία (διότι είχε σκοτώσει πολλούς Τούρκους εκεί)] και ειδοποιεί τον γαμπρό του Χρήστο. Έτσι άρχισε η επικοινωνία του Γόλη και των αδελφών του, με την εταιρεία του Μοδιάνο (μέσω του εμποροκτηματία Τρικάλων Αθ. Φλούλη), για την αγορά του κτήματος. Την πρώτη χρονιά που οι Μπαλλαίοι μετακινήθηκαν από τη Θεσσαλία στη Μακεδονία και ξεχειμώνιασαν στη Νέα Χαλκιδώνα Θεσ/νίκης, είχαν φτιάξει πρόχειρα μαντριά στις όχθες του ποταμού Αξιού. Να όμως που τον χειμώνα έπεσε πολύ χιόνι στην περιοχή και τα μαντριά κατέρρευσαν από το βάρος του χιονιού, με αποτέλεσμα οι αδελφοί Μπαλλά να χάσουν τότε χίλια (1000) περίπου λάγια αρνιά και άλλα τόσα φλώρα.

Κατά την εγκατάσταση, λοιπόν, των αδελφών Μπαλλά στη Μακεδονία ή ίσως και κατά τη διαδικασία αγοράς του κτήματος στο Ξηροχώρι, ο Χρήστος πεθαίνει και ήταν νιός. Πίσω του μένουν η νέα και πολύ όμορφη λεβεντογυναίκα του Βαγγελιώ (έτσι τη φώναζαν, αλλά το πραγματικό της όνομα ήταν Ρίνα) και τα παιδιά τους. «Πολύ με αγάπαγαν τα κουνιάδια μου» έλεγε η Χρήστανα, «πολύ με αγάπαγαν, ούτε στο μύλο με άφηναν να

Κουκουτσέλου

πάω, ούτε στο μαντάνι, ούτε στο παζάρι: αυτοί πήγαιναν για μένα». Δυστυχώς όμως, δεν άργησε να φύγει και η Βαγγελιώ για τον άλλο κόσμο, και ήταν δεν ήταν σαράντα χρονών. Μετά από αυτά τα γεγονότα, τα τρία παιδιά τους: ο Μήτσος, ο Γιώργος και ο Κωσταντής αποφάσισαν να επιστρέψουν στη Θεσσαλία, την αρχική κοιτίδα των Μπαλλαίων, αλλά κοιτίδα και των συγγενών τους από τη μάννα τους, που ήταν το γένος Σούρλα. Εκεί συνέχισαν την σαρακατσάνικη ζωή με την κτηνοτροφία. Ασχολήθηκαν όμως και με άλλες δουλειές όπως το εμπόριο ξυλείας, αλλά διατηρούσαν και αρκετά άλογα. Γύρω στα 1930, ο γεροΓόλης από το Ξηροχώρι, είπε: «Φέρτε πίσω τον Κώστα, για να μην είναι μόνος του εκεί...». Και ο Κωσταντής φεύγει από το χωριό Δίμπτρα (της περιοχής Αγιά, Λάρισας) που ήταν, και εγκαθίσταται στο Ξηροχώρι, συνεργαζόμενος πλέον με τους εκεί συγγενείς του. Τα άλλα δύο αδέρφια παραμένουν στην περιοχή της Αγιάς, ο μιν Μήτσος στο Ελευθεροχώρι, ο δε Γιώργος στο Καστρί.

Και μετά τα λίγα βιογραφικά στοιχεία που επιβίωσαν για τον Χρήστο, γιατί έφυγε πολύ νέος, συνεχίζουμε με το γενεαλογικό του δένδρο:

Μητρούλας (= Δημήτρης Μπαλλάς)

Ήταν εύσωμος, μάλλον ψηλός και λεβέντης, αρχοντάνθρωπος. Παντρεύτηκε τη Βαγγελί Κουκουτσέλου, η οποία ήταν πολύ κοντή αλλά πολύ καλή γυναίκα, "φορτωμένη" με αγάπη και καλοσύνη. Λένε, ότι όλα τους τα παιδιά βγήκαν κοντά. Ο παππούς Μητρούλας είχε μεγάλη πίστη στο Χριστό και την Παναγία και βοηθούσε χωρίς διακρίσεις όλους τους αναγκασμένους, τα ορφανά, τις χήρες. Ήταν άνθρωπος καλοσυνάτος, πολύ συμπαθής και ο συναισθηματικότερος από τ' αδέρφια του. Ο κόσμος τον αγαπούσε και κατά τις μετακινήσεις του στα βουνά για ξεκαλοκαίριασμα, όλοι θέλαν να πάνε στο τσελιγκάτο του παππού Μητρούλα, είτε ως τσοπαναράιοι, είτε ως σμίχτες των μικρών κοπαδιών τους, διότι εκεί

περνούσαν καλά, το κρέας περισσεύε και χόρταιναν ψωμάκι.

Και τώρα, νομίζω, θα πρέπει να πούμε δυο λόγια για τους τρόπους που οι σαρακατσάνιοι είχαν, να συντηρούν το πρόβειο και γίδινο κρέας. Το συντηρούσαν, λοιπόν, κάνοντάς το είτε παστοურμά, είτε καβουρμά. Το μπροστινό μέρος του ζώου και μέχρι τη μέση του, το έκαναν παστοურμά. Το υπόλοιπο το έκαναν καβουρμά, διότι το κρέας από τα μπούτια δεν μπορούσε να κοπεί σε λωρίδες για να το κάνουν παστοურμά. Με το χοιρινό κρέας οι σαρακατσάνιοι της Ηπείρου δεν είχαν ιδιαίτερα καλή σχέση ή και δεν το ήθελαν. Πολλά όμως τσελιγκάτα της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας το χρησιμοποιούσαν, τον χειμώνα (γουρουνοχαρά), και για διατροφική αλλαγή.

Παστουρμάς: Συνήθως το έφτιαχναν το καλοκαίρι. Έσφαζαν το ζώο και το ξεκοκάλιζαν όσο γίνονταν. Έκοβαν σε λεπτές λωρίδες κρέας με λίπος και το έβαζαν για ένα βράδυ σε σκαφίδι με ρίγανη, αλάτι και μαύρο πιπέρι. Την επόμενη μέρα το σκούπιζαν καλά και το αλευρώναν καλά. Στη συνέχεια κρέμαγαν τις λωρίδες σε λούρο (= μακρύ ξύλινο δοκάρι) για στέγνωμα, τοποθετώντας τον μέσα στα κονάκια και ψηλά, πάνω από τα κεφάλια των ανθρώπων (προς τούτο έφτιαχναν μικρή πρόχειρη σκαλωσιά). Αρκετά συχνά ελέγχονταν οι λωρίδες και καθαρίζονταν από σκουπιδάκια και κυρίως μυγοφύσματα. Στο μέρος που οι σαρκοφάγες μύγες εναπόθεταν τ' αβγά τους, που γίνονταν σαρκοφάγα σκουληκάρια (=προνύμφες), αφού το καθάριζαν και αφαιρούσαν τις προνύμφες (= σκουληκάρια) έβαζαν αλάτι και ρίγανη. Με το που στέγνωσε καλά ο παστοურμάς (σε αυτό βοηθούσε ο αέρας που διαπερνούσε τα κονάκια) τον έβαζαν σε σακούλες πάνινες για φύλαξη. Ήταν πολύ νόστιμο, λένε, ιδίως ο ψητός στα κάρβουνα παστοურμάς.

Καβουρμάς: Τα κόκκαλα από το ξεκοκάλισμα του μπροστινού μέρους του ζώου μαζί με "λίγο" νεράκι, κομμάτια κρέατος με λίπος, 2-3 κρεμμύδια, αλάτι και πιπέρι, τα έβραζαν καλά όλα μαζί

μέσα σε καζάνι, ώστε στο τέλος έμενε μόνο κρέας και λίπος. Ακολούθως το ξεψάχνιζαν και το έβαζαν με τάξη μέσα σε αγγεία μικρής συνήθως χωρητικότητας, όπως καλαϊσμένα χαλκοματένια τεντζερέδια με καπάκι, τα οποία έλεγαν λιγκέρια. Σπανιότερα το έβαζαν σε πύλινα πιθάκια. Λίπος έριχναν από πάνω ώστε να σφραγίσει σαν κονσέρβα. Από αυτό έπαιρναν και έτρωγαν. Όταν άνοιγες ένα λιγκέρι, παίρνοντας κομμάτια κρέατος και λίπος, έπρεπε μέσα σε 2-3 ημέρες να καταναλωθεί όλο το κρέας, μια και δεν άντεχε περισσότερο. Γι' αυτό και επέλεγαν λιγκέρια μικρής χωρητικότητας, ανάλογα με το μέγεθος της κάθε οικογένειας (Δίγνηση της εξαδέλφης Ελένης Γούσια από Λάρισα, δισεγγονή της Αβγένας το γένος Μπαλλά).

Θα συνεχίσουμε με το γενεαλογικό δένδρο των Μπαλλαίων και θα αναφέρουμε το γενεαλογικό δένδρο του Μιχάλη Τσουμάνη του Γιάννη και της γυναίκας του Ρίνας το γένος Γεωργίου Μπαλλά. Τα περί της ζωής και χαρακτήρα της βάβως μας Ρίνας αναφέρθηκαν στα "Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα" του 2022, αρ. φύλλου 89, σελ. 5-7, σε άρθρο μας με τίτλο: "Οι Μπαλλαίοι".

Στις 25 Μαΐου απεβίωσε σε ηλικία 103 ετών ο Αθανάσιος Σουφλιάς του Κων/νου και της Κατερίνας Μπαλά, κόρης του Μητρούλα Μπαλά. Γεννήθηκε το 1921 στο λιβάδι "Φωτιάνα" του Περτουλίου Τρικάλων. Παντρεύτηκε το 1957 την Ευαγγελία, θυγατέρα του Γεωργίου Θ. Τσουμάνη, οι πρόγονοι του οποίου είχαν φύγει από την Ήπειρο το τέλος του 19ου αιώνα. Απέκτησε τρία παιδιά, τον Κώστα που είναι Γεωπόνος, τον Γεώργιο, Αρχιτέκτονα οι οποίοι δραστηριοποιούνται στη Λάρισα και επίσης την Κατερίνα από την οποία είχε 3 εγγόνια και δύο δισεγγονα. Στη μνήμη του μπάρμπα Θανάση Σουφλιά ξεκινάμε στη δημοσίευση του ΓΔ των Μπαλλαίων από τον παππού του Μητρούλα Μπαλά,

Ο Θεσμός της οικογένειας στους Σαρακατσαναίους

Συνέχεια από την 1η σελίδα

Όταν παντρεύονταν ένα μέλος της οικογένειας, το ιδανικότερο που μπορούσε να έχει ήταν να μείνει σε μια καινούρια καλύβα (κονάκι) δίπλα από εκείνο των άλλων μελών της οικογένειας, γονιών και ανύπαντρων αδελφών, αγοριών και κοριτσιών. Τονίζω των αδελφών γιατί όλες οι οικογένειες των Σαρακατσαναίων ήταν πολυπληθείς. Πολύ σπάνιο ήταν οικογένεια να έχει από επιλογή μόνο ένα παιδί. Ο αριθμός των παιδιών ήταν στην πλειονότητα παραπάνω από τρία. Ο παράγοντας ελέγχου των γεννήσεων με τη γνώση της φυσιολογίας και λειτουργίας του ανθρώπινου σώματος, που γίνεται σήμερα, ήταν τα χρόνια εκείνα σχεδόν άγνωστος στις γυναίκες και ακόμα περισσότερο στους άνδρες. Έτσι οι γυναίκες γεννούσαν όσα παιδιά τους

Γράφει ο Γ.Κ. Τσουμάνης

επέτρεπε η φύση. Κάτι που θεωρούνταν πολύ

φυσιολογικό. Δεν αποτελούσε εξαίρεση και παράδοξο να γεννήσει ταυτόχρονα μάννα με κόρη ή νύφη με πεθερά. Ο έλεγχος των γεννήσεων δεν ήταν εφικτός σε καμία περίπτωση.

Θεωρώ δε σκόπιμο να αναφέρω ότι θεωρούνταν υποτιμητικό ακόμα και στις γυναίκες να έχουν λίγα παιδιά. Ικανή ήταν η γυναίκα που είχε πολλά παιδιά. Εξάλλου οι καιροί απαιτούσαν πολλά μέλη στην οικογένεια. Το ανθρώπινο δυναμικό ήταν απαραίτητο για να φέρει σε πέρας την πληθώρα των εργασιών της κτηνοτροφίας.

Την φροντίδα όλων των μελών, παντρεμένων και ανύπαντρων είχε ο πατέρας της οικογένειας. Εκείνος κάποια στιγμή, όταν μεγάλωνε αρκετά, παρέδιδε τη διαχείριση κατά κανόνα στο μεγαλύτερο ηλικιακά αγόρι. Αυτός συνέχιζε και ήταν ο αρχηγός όλων των μελών που αποτελούσαν το ανθρώπινο δυναμικό της διευρυμένης οικογένειας. Εκείνος εκπροσωπούσε όλους στις συναλλαγές με τρίτους. Φρόντιζε για τις απαραίτητες αγορές για ανθρώπους και ζωντανά. Θεωρούνταν ότι κάτι παραπάνω από τους άλλους γνωρίζει. Προς τούτο συνήθως όλοι του είχαν εμπιστοσύνη και υπάκουαν. Αν ήξερε και λίγα γράμματα, ακόμα καλύτερα. Το ταμείο της στάνης ήταν κοινό για όλους. Έτσι, όλα τα χρήματα που εξοικονομούνταν από το ζωικό κεφάλαιο (γάλα, αρνιά μαλλιά) ήταν στην αποκλειστική διαχείριση ενός ανθρώπου. Από αυτόν εξαρτιόνταν όλοι, καθώς και το ζωικό κεφάλαιο. Η προκοπή όλων εξαρτιόνταν από τις επιλογές του αρχηγού της οικογένειας. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις και άλλα μέλη είχαν λόγο. Η καλή συνεννόηση συνήθως έφερνε τα περισσότερα καλά και την ευμάρεια της οικογένειας.

Όταν ο κύκλος αυτός τελείωνε, και οι οικογένειες γίνονταν πολλές, μοιραία επέρχονταν και χωρισμός σε περισσότερες οικογένειες. Έτσι ένας άλλος κύκλος άρχιζε από την αρχή, με την ίδια πάντα λογική.

Στα μεγάλα τσελιγκάτα, όπου στη δούλεψη του τσέλιγκα ήταν και πολλές οικογένειες μη συγγενικές, δίκως δικό τους ζωικό κεφάλαιο, ή πολύ μικρό, γίνονταν συμφωνίες παροχής εργασίας για διάστημα ενός εξαμήνου, θερινού ή χειμερινού. Η αμοιβή των εργαζομένων στη στάνη κτηνοτρόφων, αφορούσε κυρίως σε παροχή σιταριού ή καλαμποκιού για να εξασφαλίσει η οικογένεια το βασικότερο είδος διατροφής που ήταν το ψωμί.

Πρωταρχικό στοιχείο της κοινωνίας των Σαρακατσαναίων, αποτελούσε το γεγονός της δημιουργίας οικογένειας. Θεωρούνταν δεδομένο ότι όλα τα μέλη της, με την ενηλικίωσή τους έπρεπε να παντρευτούν και να κάνουν δική τους οικογένεια. Έτσι σπάνιζε το γεγονός, Σαρακατσανάος άνδρας ή γυναίκα να μην παντρευτεί. Αυτό θεωρούνταν ντροπή και ήταν μεμπτό. Αποτελούσε ανικανότητα, ήταν προσβολή και σήμαινε ότι κάποιο ελάττωμα σωματικό ή διανοητικό ήταν η αιτία κάποιος/α να μην παντρευτεί.

Ο γάμος γίνονταν πάντα με προξενικό. Τα κορίτσια μετά το γάμο τους, αποκόβονταν από το περιβάλλον των γονιών τους. Αν προέκυπτε, η στάνη όπου ήταν ο άνδρας της να είναι κοντά με αυτή των γονιών της, είχε τη δυνατότητα να βλέπει τους οικείους της. Σε διαφορετική περίπτωση οι δυσκολίες επικοινωνίας με τους δικούς της ήταν πολύ μεγάλες. Υπήρχαν πολλές περιπτώσεις όπου κορίτσια να είδαν τους δικούς τους ελάχιστες φορές μετά το γάμο τους. Μια ιδιαιτερότητα του τελετουργικού του γάμου στους Σαρακατσαναίους ήταν ότι το μυστήριο γίνονταν στη στάνη του γαμηρού. Ένα ακόμα δείγμα της κυριαρχίας του άνδρα. Κάτι που προσωπικά δεν γνωρίζω

αν γινόταν και σε άλλους.

Στο αρκετά γνώριμο κύκλο των τσελιγκάτων, ήξεραν το ιστορικό των οικογενειών που τα αποτελούσαν. Ως εκ τούτου, φρόντιζαν να ζητήσουν σε γάμο, αγόρια ή κορίτσια που είχαν την κατάλληλη ηλικία, που είχαν κατά τους Σαρακατσαναίους σειρά-αράδα για παντρεία. Φρόντιζαν τα παιδιά να παντρεύονται με την σειρά που είχαν γεννηθεί. Ήταν κακό κάποιος να παρακάμψει τη σειρά και να παντρεύει ένα παιδί μικρότερο προτού από ένα μεγαλύτερο. Αυτό ήταν το λεγόμενο ξαράδιασμα, δηλαδή η παράκαμψη της αράδας-σειράς και κάτι τέτοιο θεωρούνταν προσβλητικό, ανέντιμο και γρουσουζίκιο. Αυτό το γνώριζαν οι προξεντάδες και για αυτό ζητούσαν σε γάμο αυτούς ή αυτές που ήταν η αράδα τους.

Εκτός από αυτό το κριτήριο της σειράς των παιδιών της οικογένειας, βασικό ήταν εκείνο της οικονομικής ευμάρειας της οικογένειας, της καλής υγείας και της αξιόπρεπης του υποψηφίου για γάμου νέου ή νέας. Οι τσελιγκάδες έδιναν και έπαιρναν κορίτσια μεταξύ τους. Σημαντικό ήταν και το κριτήριο της φήμης της οικογένειας. Αν δηλαδή ήταν από «σειρά». Η λέξη σειρά, εδώ σημαίνει την ιστορική πορεία της οικογένειας, το ποιόν της, την συμπεριφορά της στην κοινωνία, την έξωθεν καλή μαρτυρία. Αν δηλαδή οι γονείς του αγοριού ή του κοριτσιού ήταν ήσυχοι, φρόνιμοι, εργατικοί, κρατούσαν το λόγο τους, δεν είχαν ροπή σε κακές συνήθειες της εποχής, κλοπές, μαλώματα, κακή διαχείριση των οικονομικών, αστάθεια και ρευστότητα σε όλο το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον. Εξ ου και η φράση: «Πάρε νύφη από σειρά και σκύλα από κοπάδι». Υπήρχε κατά κάποιον τρόπο ιεράρχηση των οικογενειών που θα ζητούσαν σε γάμο τα παιδιά τους. «Μια καλή και άξια κοπέλα έχει ο τάδε έλεγαν». Να πάμε να τη «χαλέψουμε». Να την ζητήσουμε δηλαδή σε γάμο. Ακόμα κριτήριο για την κοπέλα ήταν και η μάνα της. Αν η μάνα είχε τη φήμη της καλής και άξιας νοικοκυράς, κάτι παρόμοιο θα ήταν και η κόρη.

Ακόμα θα πρέπει να τονίσω και τη σημασία που έδιναν και στις περιπτώσεις κληρονομικών προδιαθέσεων σε αρρώστιες. Είναι αυτό που έλεγαν οι Σαρακατσαναίοι «Φυλάξου από τα κληρονομικά». Μπορεί να βγαίνουν μέχρι και τα επτά ζωνάρια. Δηλαδή μέχρι επτά γενιές.

Σε συζήτηση Σαρακατσανάος μου ανέφερε, ότι ο παππούς του, γνωστός τσέλιγκας της Ηπείρου, στις γραπτές σημειώσεις του για το τσελιγκάτο του, είχε και στοιχεία όπου προέτρεπε τα παιδιά του, σε περίπτωση που αυτός δεν θα είναι στη ζωή, ποιες οικογένειες από το γνώριμο κύκλο των κτηνοτρόφων να επιλέξουν για να συμπεθεριάσουν.

Όμως, ο απώτερος στόχος ήταν πάντα, κανένας να μην μείνει ανύπαντρος. Όπως συμβαίνει στην πραγματικότητα, όλες αυτές οι ιεραρχήσεις οι προσδοκίες και οι κρυφοί πόθοι γονιών και παιδιών δεν μπορούσαν να ικανοποιηθούν για πολλούς και ποικίλους λόγους. Έτσι επαληθεύονταν και η ρήση των Σαρακατσαναίων «η κοπέλα και η προβατίνα σε πηγαίνουν και στην πόρτα του εχθρού»

Ακόμα όταν πρόκυπτε, οι συνθήκες στο οικείο περιβάλλον να είναι δύσκολες, δεν δίσταζαν τα κορίτσια να τα παντρεύουν και σε άλλους κτηνοτρόφους μη Σαρακατσαναίους μόνο και μόνο για να μην μείνουν ανύπαντρα. Από μέρους των κοριτσιών καμία αντίρρηση και αντίδραση. Όποιος τύχει, όποιον θεωρούσε ως κατάλληλο ο πατέρας της κατά κανόνα και δευτερευόντως η μάνα της. Οι προξεντάδες έδιναν τις πληροφορίες κατά βούληση και ο Θεός βοηθός. Τα παραδείγματα κοριτσιών που υπέφεραν από τους άνδρες τους δεν ήταν και λίγα. Ωστόσο, επιστροφή στους γονείς δεν υπήρχε. Έτσι οι γυναίκες της εποχής εκείνης δεν νοούσαν να χωρίσουν, ακόμα και αν υπέφεραν στην κυριολεξία από τον άνδρα της.

Έτσι λίγο πολύ και για κάποιες εκατοντάδες χρόνια κυλούσε η ζωή και οι οικογένειες κινούνταν πάνω σε σταθερές, όπου οι ρυθμοί αλλαγής ήταν αργοί και πάντα σε

βάρος των γυναικών.

Ένα ακόμα στοιχείο του θεσμού της οικογένειας των Σαρακατσαναίων, ήταν αυτό της τεκνοποιίας του ζευγαριού. Σε κάθε περίπτωση το νέο ζευγάρι έπρεπε να αποκτήσει παιδιά. Σε αντίθετη περίπτωση ήταν κατά κάποιο τρόπο, κάτι το μη φυσιολογικό. Και εδώ η ευθύνη αποδίδονταν στη γυναίκα και σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις στον άνδρα. Εφόσον η γυναίκα γεννάει, αυτή φταίει που δεν κάνει παιδιά. Η άγνοια όπως ανέφερα και παραπάνω στοιχειωδών πληροφοριών λόγω της αγραμματισμένης, πόσο μάλλον γνώσεων, για την σύλληψη και γέννηση των παιδιών και τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που υπήρχαν λογικό ήταν να έχουν και αυτές τις απόψεις.

Ωστόσο, η μεγάλη αυτή έγνοια της τεκνοποιίας είχε και κάτι που για τους Σαρακατσαναίους δεν αποτελούσε ταμπού και ντροπή. Παράξενο μεν αλλά πραγματικό. Και αυτό ήταν το θέμα της υιοθεσίας παιδιού. Είναι αλήθεια ότι μέχρι πρόσφατα η υιοθεσία των παιδιών στην ελληνική κοινωνία, ακόμα και σε αστούς, δεν ήταν κάτι που γινόταν φανερά. Κατά παράξενο τρόπο το ζήτημα αυτό στους Σαρακατσαναίους ήταν λυμένο με πολύ απλό τρόπο και θεωρούνταν κάτι το πολύ φυσιολογικό. Και τούτο, όχι γιατί σε αυτό το θέμα ήταν προχωρημένοι, αλλά γιατί ο τρόπος της ζωής τους το έκανε να είναι απλό και φανερό. Και εξηγούμαι αμέσως.

Από τα πολλά παιδιά που είχαν στο σύνολό τους οι οικογένειες, υπήρχε η δυνατότητα ένα να υιοθετηθεί από κάποιο άτεκνο ζευγάρι. Με τη διαφορά ότι αυτό γινόταν μόνο στις περιπτώσεις όπου το ζευγάρι ήταν πολύ συγγενικό κυρίως μεταξύ αδελφών. Με αυτόν τον τρόπο το υιοθετημένο παιδί ζούσε μαζί με τους φυσιολογικούς και τους θετούς γονείς του. Μεγάλωνε σε ένα περιβάλλον πολύ οικείο, μαζί με τα αδέρφια του. Αποτελούσε τιμή για ένα ζευγάρι γονιών να «δώσει» ένα παιδί του να το μεγαλώσει άτεκνος αδελφός ή αδελφή. Όπως τιμητικό ήταν και για το υιοθετημένο παιδί να δεχτεί αβίαστα και με τη θέλησή του τους θετούς γονείς που αποτελούσαν κατά κάποιο τρόπο οικεία μέλη της οικογένειας. Να λοιπόν και ένα στοιχείο πρωτοπορίας στους Σαρακατσαναίους, σε ένα θεσμό της οικογένειας που θεωρούνταν μέχρι πρόσφατα κάτι το απαγορευμένο για όλη την ελληνική κοινωνία και κρατιούνταν κρυφό. Μια ιδιαίτερα θετική έκβαση του που δημιουργήθηκε από την ανάγκη των καιρών και από τα στερεότυπα μιας εποχής για το θεσμό της οικογένειας.

Οι εξελίξεις όμως, από τότε μέχρι σήμερα και μέσα σε διάστημα λίγων γενεών, μπορώ να πω ότι είναι πραγματικά καταρριπτικές. Η τεχνολογία, κυρίως μέσω του διαδικτύου έκανε τεράστιες ανατροπές. Μορφή διευρυμένης οικογένειας δεν υπάρχει πια τουλάχιστον στη χώρα μας. Όλες οι οικογένειες είναι αυστηρά πυρηνικές. Ακόμα μπηκαν για καλά στη ζωή μας και άλλες μορφές, μονογονεϊκές, ανύπαντρων μητέρων, κοινοτήτων ΛΟΑΚΤΙ.

Στο σημείο αυτό κάνοντας μια μικρή παρένθεση θα ήθελα να κάνω μια σημείωση για το δημογραφικό πρόβλημα που απασχολεί τη χώρα μας και τους προβληματισμούς του κράτους για τη μείωση των γεννήσεων. Ο κυριότερος λόγος που επικαλούνται τα νέα ζευγάρια γιατί δεν κάνουν πολλά παιδιά είναι ο οικονομικός παράγοντας. Δεν μπορούν να τα βγάλουν πέρα με τα χρήματα που παίρνουν και ότι το κράτος θα πρέπει να θεσπίσει οικονομικά κίνητρα. Προσωπικά πιστεύω ότι αυτό αν και αποτελεί πρόβλημα, είναι μια δικαιολογία. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής άλλαξε ριζικά και τα στερεότυπα για την οικογένεια. Χίλιοι και δύο άλλοι λόγοι είναι που τα νέα ζευγάρια δεν «θυσιάζονται» για να μεγαλώσουν παιδιά. Θα μπορούσα να αραδιάσω και να αιτιολογήσω τις απόψεις μου. Αυτό ως μια προσωπική άποψη και τίποτα περισσότερο.

Κλείνοντας τις ταπεινές μου σκέψεις για την μορφή της οικογένειας που έζησα προσωπικά θα ήθελα να πω τούτο. Κάθε γενιά περπατάει στο δικό της μονοπάτι. Πάντα κερδίζεις αλλά και χάνεις από την πορεία των εξελίξεων. Πάρα πολλά είναι αλήθεια ότι κατακτήθηκαν, πρωτίστως στο θέμα της ισότητας των φύλων. Πολλά όμως μπορεί και να χάθηκαν. Όπως για παράδειγμα η θετική συναισθηματική κατάσταση, η συλλογικότητα και η ασφάλεια που διαμόρφωνε η ανάγκη συμβίωσης μεγάλων και μικρών στην ίδια στέγη, έστω και αναγκαστικά. Ο άνθρωπος όμως «βαδίζει» συνεχώς και τίποτα δεν γυρίζει πίσω. Μόνο οι δικές μας αναμνήσεις έρχονται για να τονίσουν τις καλές στιγμές των νεανικών μας χρόνων και να πουν για τα διδάγματα και τις εμπειρίες που αποκομίσαμε αλλά και την δύναμη που κατακτήσαμε ζώντας μαζί με πολλούς ανθρώπους συγγενείς, μοχθώντας για μια καλύτερη ζωή και μοιράζοντας τις αγωνίες και δυσκολίες των καιρών που ζούσαμε.

Λαογραφικό Μουσείο Σαρακατσαναίων Σερρών

Από το 1968 (26 χρονών τότε) μικρή ομάδα Σαρακατσαναίων Ηπειρωτών που ζούσαμε στην Αθήνα συζητούσαμε για τη διάσωση και διάδοση εθίμων του σιναφιού μας. Στα 56 χρόνια από τότε υπηρέτησα την παράδοσή μας από τη θέση του προέδρου του συμβούλου αλλά και του απλού μέλους χωρίς να έχω προ-γκήξει-λακίσει ούτε μία φορά

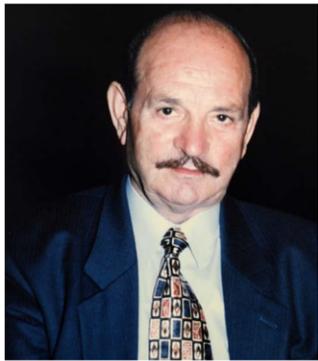
Γράφει ο Ηλίας
Θ. Κάλλης

Μέσα στα περάσματα αυτών των χρόνων είχα την καλή τύχη να γνωρίσω και να κάνω φίλους αξιόλογους σιναφλήδες σε όλη την Ελλάδα. Ένας εκ των οποίων ήταν ο μακαρίτης Βασίλης Τσαούσης από τις Σέρρες. Ο Βασίλης μάς είχε επισκεφθεί στο γραφείο της Αδελφότητας (Βερανζέρου 13) το 1978 που ήμουν Πρόεδρος. Παρόντος του Γ. Γραμματέα Θεοκάρη Γιαννακού και του σιναφλή μας δικηγόρου Σπύρου Καλλέ που είχε το γραφείο του στον ίδιο όροφο με εμάς.

Από τότε αναπτύχθηκε μια καλή φιλία και όταν ερχόταν στην Αθήνα κάνοντας τον αγώνα του για την ίδρυση του Μουσείου οι συναντήσεις μας ήταν απαραίτητες με μοναδικό θέμα τους Σαρακατσαναίους.

Σας παραθέτω το βιογραφικό σημείωμα:

Ο Βασίλης Γεωρ. Τσαούσης είχε γεννηθεί το 1930 στα βουνά του Παρανεστίου Δράμας. Γονείς του ήταν οι Σαρακατσαναίοι Γιώργος Τσαούσης και Ελένη Χορταριά. Παρακολούθησε για 3 καλοκαίρια μαθήματα στον δάσκαλο του τσελιγκάτου και μία τάξη στο Δημοτικό σχολείο Αχινού Σερρών.

Από το 1947 η οικογένεια άφησε την νομαδική ζωή και εγκαταστάθηκε μόνιμα στον Αχινό Σερρών.

Μετά την εκπλήρωση της στρατιωτικής του θητείας ασχολήθηκε με τη γεωργία στη συνέχεια με φορτηγό αυτοκίνητο και λεωφορείο του ΚΤΕΛ Σερρών και στο οποίο εργάστηκε ως ελεγκτής.

Το 1959 παντρεύτηκε στην Σαρακατσάνα Ευαγγελία Τυχάλα και απέκτησαν δύο παιδιά τον Γιώργο και την Αλεξάνδρα. Έφυγε από την πρόσκαιρη ζωή το 2015 αφήνοντας πίσω του τα αγαπημένα του παιδιά και το μεγάλο δημιουργήμα που ήταν το ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΩΝ ΣΕΡΡΩΝ.

Από χρόνια που εγκαταστάθηκαν μόνιμα στα χωριά οι Σαρακατσαναίοι και σταμάτησε η μετακινούμενη κτηνοτροφία και η νομαδική ζωή, όλοι μας είχαμε ανησυχήσει μήπως καθούμε μέσα στο «άλλους» και καθούν μαζί οι αρχές μας, τα ήθη και οι παραδόσεις μας.

Όπως αποδεικνύεται από την προσφορά του αυτό στον Βασίλη ήταν έμμονη ιδέα που είχε «καρφωθεί» στο μυαλό του, ότι πρέπει να γίνουν συλλογές αντικειμένων, φορεσιές και ότι άλλο από τη νομαδική μας ζωή, να γίνουν λαογραφικά μουσεία, πνευματικά κέντρα κ.ά.

Ζητούσε από την υπηρεσία του να είναι ελεγκτής στη γραμμή Σερρών-Αθήνα ώστε να μπορεί να γνωρίσει ανθρώπους που ασχολούνταν με τον πολιτισμό στην πρωτεύουσα. Έτσι γνώρισε έκανε φίλους και συμπαραστάτες (πέρα από εκάστοτε πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Πολιτισμού) για την επίτευξη του στόχου του που ήταν η ίδρυση του Λαογραφικού Μουσείου Σαρακατσαναίων Σερρών.

Με το υλικό που είχε συγκεντρώσει και το ζήλο για τη Σαρακατσάνικη παράδοση κέρδισε την εμπιστοσύ-

νη των παραγόντων του πολιτισμού με ξεχωριστή αυτή της τότε Προέδρου της Λαογραφικής Μουσικολογίας Πόπης Ζώρα.

Συνεργάστηκε με τη Δώρα Στράτου και έτσι πρόβαλε τους Σαρακατσάνικους χορούς και με τον τραγουδιστή μακαρίτη μπάμπα Τάσο Γιαρίμη το Σαρακατσάνικο τραγούδι.

Το έργο που άφησε κληρονομιά στους Σαρακατσαναίους όπου και αν ζουν είναι πολύ σπουδαίο. Οι συμμετοχές σε φεστιβάλ-συνέδρια κ.ά. προέβλεπαν τους Σαρακατσαναίους στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Αναφέρω μερικές από αυτές.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΩΝ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

1. Πανκρήτιο Λαογραφικό Συνέδριο 1/10/1979 με θέμα : "Διατήρηση της λαϊκής τέχνης".
2. Πανερωπαϊκό συνέδριο Χάλκης 10/7/1983 με θέμα : "Το μουσείο των Σαρακατσάνων - Ίδρυση και μελλοντική του δράση".
3. Επιστημονικό συνέδριο για τους Σαρακατσάνους στις Σέρρες 1-3/10/1983.
4. Επιστημονικό συνέδριο στη Μύκονο 7/9/1984 με θέμα: "Το μουσείο των Σαρακατσάνων θεματοφύλακας του αρχαιοελληνικού πολιτισμού".
5. Πανερωπαϊκό συνέδριο στο Ζάππειο Μέγαρο 29/10/1984: "Η Σαρακατσάνικη Παράδοση και η λαϊκή τέχνη".
6. Πανερωπαϊκό συνέδριο στο Ντάραν της Αγγλίας 30/6/1987 με θέμα: "Το μουσείο των Σαρακατσάνων".
7. Πανερωπαϊκό συνέδριο στους Δελφούς 15/5/1988 με θέμα: "Αρχαιοελληνικά στοιχεία των Σαρακατσάνων".
8. Συνέδριο στο Βουκουρέστι της Ρουμανίας με θέμα: "Το μουσείο των Σαρακατσάνων".
9. Πανερωπαϊκό συνέδριο στο Ευγενίδιο Ίδρυμα στις 1/10/1992 με θέμα: "Το μουσείο φάρος της παράδοσης των Σαρακατσάνων".
10. Επιστημονικό συνέδριο στην Λιβαδειά 21/11/1992 με θέμα: "Το μουσείο των Σαρακατσάνων".
11. Παρουσίαση του μουσείου στην Χ.Ε.Ν.
12. Επιστημονικό συνέδριο στον Βόλο 11/11/2001 με θέμα: " Τοπική γυναικεία φορεσιά - παρουσίαση της σαρακατσάνικης φορεσιάς Θεσσαλίας".
13. Λαογραφικό συμπόσιο Καβάλας (ακροατής)
14. Συνέδριο στη Στεμνίτσα 19-21/4/2002 του Υπουργείου Παιδείας για τους εκπαιδευτικούς με θέμα: " Σαρακατσάνικος Αργαλειός και υφαντά".
15. Συνέδριο του Υπουργείου Εσωτερικών στην Θεσσαλονίκη το 2003 με θέμα: "Πολιτισμός - Μουσεία και τοπικές κοινωνίες".
16. Όμιλος Ρόταρυ Σερρών, Βράβευση μουσείου για το πολιτιστικό του έργο 4/12/2002 με θέμα: " Το μουσείο και καταγωγή των Σαρακατσάνων".
17. Πολιτιστικό ίδρυμα ομίλου Πειραιώς συνέδριο με θέμα: "Η ιστορία του γάλακτος και των προϊόντων του", 2003.
18. Συνέδριο στην Κομοτηνή 2004 με θέμα: "Πολιτιστική δράση των συλλόγων".
19. Συνέδριο στην Νάξο το 2003 με θέμα: "Οι κλέφτικοι χοροί που διατήρησαν οι Σαρακατσάνοι".

Βράβευση στο Ντάραν της Αγγλίας το 1987

λήνης με θέμα: "Σαρακατσάνικα υφαντά - Αργαλειός - βαφή με φυτικά χρώματα", 2005.

Σκιαγραφώντας την προσωπικότητα και τον χαρακτήρα του αγαπητού μου φίλου Βασίλη Τσαούση έχω να πω τα εξής:

Ήταν βαθιά και πεισματικά Σαρακατσάνος, τόσο στις αρχές του όσο και στην εμφάνισή του. Ας μην τον ήξερες καταλάβαινες ότι ήταν Σαρακατσάνος. Έξυπνος και δημιουργικός άνθρωπος, έβαζε υψηλούς στόχους τους οποίους επιτύγχανε αφού ήταν μεθοδικός και ήξερε να κάνει φίλους.

Τα λίγα γράμματα που έμαθε στα «δασκαλοκάλυβα» δεν στάθηκαν εμπόδιο ώστε να είναι πρωτοπόρος στην Ίδρυση του πρώτου Λαογραφικού Μουσείου Σαρακατσαναίων. Η παρορμητικότητα που τον διέκρινε, ήταν αιτία να κάνει και λάθη (όπως αυτός της καταγωγής μας από το Συράκο) και τυχόν άλλα μικρότερα, τα οποία επειδή δεν ήταν δογματικός τα παραδέχτηκε ο ίδιος και τα σκέπασε το σπουδαίο έργο που άφησε πίσω του.

Για να ιδρυθεί ένας Σύλλογος πρέπει να έχει μέλη και διοικητικό συμβούλιο στα οποία δεν αναφέρθηκα γιατί δεν τα γνωρίζω εκτός από τον Σαρακατσάνο δικηγόρο Δημήτρη Γαρούφα, ο οποίος είναι άριστος νομικός, έχει ασχοληθεί με πολλά θέματα που αφορούν τους Σαρακατσαναίους, ήταν δε και βασικό στέλεχος του Συλλόγου Σερρών με σπουδαία προσφορά.

Πριν κλείσω το μικρό μου αφιέρωμα στο Βασίλη Τσαούση και το Λαογραφικό Μουσείο Σαρακατσαναίων Σερρών θεωρώ υποχρέωση να θυμίσω τα εξής λόγια σοφών απευθυνόμενος σε όσους ασχολούνται με τα κοινά.

Η αναγνώριση δεν έρχεται με τα λόγια, αλλά με τα έργα. Όποιος προσπαθεί να φανεί κάποιος διαβεβαιώνει τους άλλους ότι είναι ασήμαντος.

Η πανώλη της κοινωνίας είναι ο εγωισμός.

Και τελευταίο από τη δική μου εμπειρία των 57 χρόνων που ασχολούμαι με τους Σαρακατσαναίους έχω να κάνω μία πρόταση στους συλλόγους και την ομοσπονδία: Τροποποιήστε τα καταστατικά σας με σκοπό την αποφυγή «καιροσκοπών και κλίκας» και στους προέδρους μετά από 1-2 θητείες να δίνουν τη σκυτάλη σε άλλους, εκτός αν έχουν σε εξέλιξη σπουδαίο έργο, σαν αυτό του Βασίλη Τσαούση.

Συγχαρητήρια Αθανασία Δαλακούρα!

Με βαθμό άριστα (20) σε όλα τα μαθήματα, η μαθήτριά του ιδιωτικού Σχολείου της Ξάνθης, Αθανασία Δαλακούρα από τη Ροδόπη, έγινε δεκτή με υποτροφία στο Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ,

ένα από τα καλύτερα Πανεπιστήμια του κόσμου. Η Αθανασία ήταν πάντα άριστη μαθήτριά και έχει βραβευτεί πολλές φορές για τις σημαντικές διακρίσεις της σε εθνικούς και διεθνείς διαγωνισμούς στις φυσικές επιστήμες. Θέλει να σπουδάσει Φυσική και να κινηθεί στον τομέα της έρευνας. Προς το παρόν δήλωσε, πως θέλει να απολαύσει το ταξίδι στην γνώση και επιθυμεί να επιστρέψει στην Ελλάδα, βάζοντας το δικό της λιθαράκι για να μένουν στην Ελλάδα οι νέοι άνθρωποι. Να ευχηθούμε επιτυχία στην Αθανασία και να πραγματοποιηθούν όλα τα όνειρά της.

Hotel Παπιγκιώτη
Τσεπέλοβο Ιωαννίνων
Ζαγοροχώρια

τηλ.: 26530 81012, 26530 81341,
26530 81347 • fax: 26530 81382
κιν.: 6973 314449
www.zagori-papigiotis.com

HOTEL KAMARES
ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

Τηλ. / Fax: 26530-81008
Email: StisKamares@zagori-kamares.gr

Το μήλο ανά τους αιώνες και συμβολισμοί - Ιστορία του μήλου

Το μήλο... κρύβει την ιστορία μας. Η αρχαία ελληνική λέξη «μήλον» στην εποχή του Ομήρου δεν σήμαινε το μήλο ως φρούτο αλλά πρόβατο ή γίδα. Τα μήλα είναι γνωστά από τους προϊστορικούς χρόνους, όταν υπήρχαν μόνο τα άγρια ξινόμηλα. Η μηλιά προήλθε αρχικά από την Ανατολική Ευρώπη και την Νοτιοδυτική Ασία, και εξαπλώθηκε στις πιο εύκρατες περιοχές. Οι Ρωμαίοι λάτρευαν τα μήλα και ήταν οι πρώτοι που τα καλλιέργησαν. Από τον 1^ο αιώνα μ.Χ., μάλιστα, καλλιεργούσαν τουλάχιστον 12 διαφορετικές ποικιλίες σε ολόκληρη την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Το μήλο ανέκαθεν περιβαλλόταν από μύθους και έφερε ένα σύνθετο συμβολισμό.

του Γιώργου Κ. Καπρινιώτη

Το μήλο από τους αρχαίους χρόνους έχει συνδεθεί με πολλές μυθολογικές ιστορίες. Η ιστορία του μήλου ξεκινά από την αρχαία Αίγυπτο όπου, όπως υποστηρίζουν οι περισσότεροι ιστορικοί, περίπου τον 13^ο αιώνα π. Χ. ο Φαραώ Ραμσής φύτεψε τις πρώτες μηλιές στις όχθες του Νείλου. Άλλοι πάλι ισχυρίζονται ότι έχουν βρεθεί απολιθώματα μήλων σε διάφορα χωριά της Ελβετίας, τα οποία χρονολογούνται από τη Λίθινη Εποχή (2,5 εκατομμύρια χρόνια και τελείωσε μεταξύ του 8700 π.Χ. και 2000 π.Χ.). Βέβαια, μας είναι γνωστό ότι τα πρώτα μήλα εμφανίστηκαν με τη δημιουργία του κόσμου στον Κήπο της Εδέμ. Στην αρχαία Ελλάδα, γίνεται λόγος για τα μήλα στον Κήπο των Εσπερίδων και οι αναφορές σχετικά με την καλλιέργεια των μήλων ξεκινούν τον 7^ο αιώνα π.Χ. Σύμφωνα με την αρχαία ελληνική παράδοση, τα μήλα αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι των γαμήλιων τελετών, και μάλιστα όταν κάποιος έριχνε ένα μήλο προς το μέρος μιας γυναίκας, αυτό ισοδυναμούσε με πρόταση γάμου. Εμείς ξέρουμε ότι η προσφορά μήλου, ειδικά εάν πρόκειται για αυτό της Έριδας, ισοδυναμεί με τον Τρωικό Πόλεμο.

Σύμφωνα με τον Φερεκύδη¹ οι μηλιές που παρήγαγαν τους καρπούς αυτούς είχαν δοθεί από τη Γη στον Δία και την Ήρα σαν γαμήλιο δώρο. Η Ήρα φύτεψε τα δέντρα στον κήπο των θεών, ο οποίος βρισκόταν στη χώρα του Άτλαντα. Ο Άτλαντας βρισκόταν έξω από τον κήπο και σήκωνε στους ώμους του τον ουρανό, τιμωρία που του είχε επιβληθεί από τον Δία. Όμως οι κόρες του Άτλαντα έκλεβαν τα μήλα, γι' αυτό και η Ήρα ανέθεσε τη φύλαξή τους στις νύμφες Εσπερίδες και στον Λάδωνα, δράκοντα, με εκατό κεφάλια και γιο του Τυφώνα και της Έχιδνας.

Όσοι έχουμε μια κάποια ηλικία θυμούμαστε ότι στο Αλφαβητάριο της Α' Δημοτικού τον διάλογο:

"Λόλα, Λόλα να ένα Μήλο!", ή

το "Δώσ' μου, Άννα, ακόμα ένα, να τα κάνω δύο τα Μήλα μου".

Ας ξετυλίξουμε καλύτερα το κουβάρι που σχετίζεται με το μήλο.

Το μήλο της Εύας

Όλοι γνωρίζουμε πώς κληρονομήσαμε το προπατορικό αμάρτημα. Στους πρωτόπλαστους, Αδάμ και Εύα, αφού οδηγήθηκαν στον κήπο της Εδέμ, δόθηκε το δικαίωμα να τρώνε τους καρπούς από όλα τα δέντρα, αλλά να μη δοκιμάσουν τον καρπό (μήλο) από το δέντρο της γνώσης. Η εντολή του Θεού κατέληγε: "αν ημέρα φάγητε απ' αυτού, θανάτω αποθανείσθε" (Γένεσις κεφ. 2). Αλλά, το φίδι ξεγέλασε την Εύα και έτσι με το επικείμενο ότι θα γίνουν και αυτοί θεοί, αν φάνε από αυτόν τον καρπό, την έπεισε να δοκιμάσει. Αυτή, με τη σειρά της έπεισε τον Αδάμ να φάει αυτόν τον καρπό. Η αμαρτία αυτή είχε ως αποτέλεσμα οι πρωτόπλαστοι να εκδιωχθούν από τον Παράδεισο. Έτσι, το μήλο έγινε σύμβολο της γνώσης, της αθανασίας, του πειρασμού, της πτώσης του ανθρώπου και της αμαρτίας.

Στα Λατινικά, οι λέξεις «μήλο» αποδίδεται με τη λέξη (malum). Η λέξη malum είχε τη σημασία και του κακού. Άρα συνδυάστηκε το μήλο με τα κακά που προ-

ξένησε στον άνθρωπο, αφότου το δοκίμασαν οι πρωτόπλαστοι, Αδάμ και Εύα.

Το εξόγκωμα που εμφανίζεται μερικές φορές στο λάρυγγα των ανδρών αποκαλείται «μήλο του Αδάμ». Η διόγκωση αυτή παραδίδεται ότι προκλήθηκε από τον απαγορευμένο καρπό που κόλλησε στο λαιμό του Αδάμ.

Στην Παλαιά Διαθήκη, το μήλο ήταν σύμβολο της πτώσης του ανθρώπου, στην Καινή Διαθήκη, είναι ένα έμβλημα της λύτρωσης από την πτώση. Το μήλο παρουσιάζεται στις εικόνες της Παναγίας και του Θείου Βρέφους ως άλλο ένα σημάδι για την εξαγορά των αμαρτιών. Έτσι, ο Χριστός απεικονίζεται κρατώντας ένα μήλο και αντιπροσωπεύει τον δεύτερο Αδάμ, ενώ το μήλο συμβολίζει τον ερχομό της νέας ζωής. Επομένως, στην Παλαιά Διαθήκη, το μήλο ήταν σύμβολο της πτώσης του ανθρώπου, ενώ στην Καινή Διαθήκη, είναι έμβλημα της λύτρωσης από την πτώση.

Το μήλο ως σύμβολο στη χριστιανική παράδοση

Στο βιβλίο της Γένεσης δεν αναφέρεται ποιος είναι ο απαγορευμένος καρπός. Η λαϊκή χριστιανική παράδοση θεωρεί ότι ο Αδάμ και η Εύα έφαγαν το μήλο από το απαγορευμένο δέντρο στον Κήπο της Εδέμ. Αυτό μπορεί να ήταν το αποτέλεσμα της πρόσθεσης στοιχείων της ελληνικής μυθολογίας σε βιβλικές σκηνές από τους ζωγράφους της Αναγέννησης. Ο ανώνυμος καρπός της Εδέμ έγινε έτσι «μήλο» κάτω από την επιρροή του μύθου των χρυσών μήλων του Κήπου των Εσπερίδων. Ως αποτέλεσμα, το μήλο έγινε σύμβολο της γνώσης, της αθανασίας, του πειρασμού, της πτώσης του ανθρώπου και της αμαρτίας. Το μήλο ήταν σύμβολο της πτώσης του ανθρώπου, στην Καινή Διαθήκη, είναι ένα έμβλημα της λύτρωσης από την πτώση. Το μήλο παρουσιάζεται στις εικόνες της Παναγίας και του Θείου Βρέφους ως άλλο ένα σημάδι της εν λόγω εξαγοράς των αμαρτιών.

Ο ρόλος του μήλου στην αρχαιότητα

Η αρχαία λέξη «μήλον» χρησιμοποιούνταν για να χαρακτηρίσει οποιονδήποτε σφαιρικό καρπό και όχι μόνο το συγκεκριμένο φρούτο, όπως γίνεται σήμερα. Για τους αρχαίους Έλληνες και τους Ρωμαίους, τα μήλα ήταν αφροδισιακά, ενώ για τους Κέλτες τα ξινόμηλα ήταν σύμβολο γονιμότητας. Το μήλο διατηρεί τη συμβολική αξία του και κατά τον Μεσαίωνα, ενώ στις μέρες μας αυτή αποτυπώνεται σε κάθε λογής έθιμα και παιχνίδια.

Το μήλο ως σύμβολο της θεάς Αφροδίτης,

Ο καρπός της μηλιάς ανέκαθεν ήταν συνδεδεμένος με την λατρεία της θεάς Αφροδίτης, της θηλυκής θεότητας του έρωτα. Παρατηρείται πως το μήλο θεωρείται ο θεϊκός καρπός-σήμα της αγάπης, της ερωτικής έλξης, της γονιμότητας, αλλά και σύμβολο του ακατόρθωτου.

Το μήλο ως σύμβολο της θεάς Αφροδίτης, ξεκινάει από την αγάπη ενός νεαρού, του Μήλου για τη συγγενή του βασιλιά της Κύπρου, την Πελία. Ο Μήλος μετέβη στην Κύπρο και εκεί γνώρισε τον βασιλιά του νησιού, τον Άδωνη. Μετά τη σύναψη ισχυρής φιλίας, αυτός με την σειρά του, του πρόσφερε μία συγγενή του -την Πελία- για σύζυγο, η οποία ήταν πολύ πιστή απέναντι στη θεά Αφροδίτη και επιδίδονταν έντονα στη λατρεία της. Οι δύο νέοι συνδέθηκαν με αισθήματα παράφορου έρωτα και απέκτησαν έναν γιο, που πήρε το όνομα του πατέρα του και το έταξαν στο ιερό της θεάς Αφροδίτης. Ο Άδωνης όμως, πέθανε αρκετά νωρίς και ο

Υποσημειώσεις:

1. Φερεκύδης: Γεννήθηκε στη Σύρο και πέθανε το 520 π.Χ. Ήταν γιος του Βάβυος, θεογονιστής ποιητής και φιλόσοφος από τη νήσο Σύρο. Ανέπτυξε τη δική του κοσμολογική θεωρία, που επηρεάστηκε από τις ορφικές ιδέες, τη θεωρία του Θαλή, τη μυθολογική Θεογονία του Ησιόδου και τις δοξασίες των ιερέων της αρχαίας Αιγύπτου. Σύμφωνα με τον Φερεκύδη, οι μηλιές που παρήγαγαν τους καρπούς αυτούς είχαν δοθεί από τη Γη στον Δία και την Ήρα σαν γαμήλιο δώρο. Η Ήρα φύτεψε τα δέντρα στον κήπο των θεών, ο οποίος βρισκόταν στη χώρα του Άτλαντα. Ο Άτλαντας βρισκόταν έξω από τον κήπο και σήκωνε στους ώμους του τον ουρανό, τιμωρία που του είχε επιβληθεί από τον Δία. Οι κόρες του Άτλαντα έκλεβαν όμως τα μήλα, γι' αυτό και η Ήρα ανέθεσε τη φύλαξή τους στις νύμφες Εσπερίδες και στον Λάδωνα, δράκοντα, με εκατό κεφάλια και γιο του Τυφώνα και της Έχιδνας.

2. Η Μήλος είναι ηφαιστειακό ελληνικό νησί στο Αιγαίο

Μήλος, αφού έπαθε κατάθλιψη, κρεμάστηκε από ένα δέντρο, το οποίο πήρε το όνομα του (μηλέα ή μηλιά). Η Πελία, μέσα στην απόγνωση κρεμάστηκε κι αυτή από το ίδιο δέντρο. Οι πράξεις του ζευγαριού συγκίνησαν τη θεά Αφροδίτη και αποφάσισε να διατηρήσει τη μνήμη τους, μεταφορτώνοντας την Πελία σε περιστέρι (το ιερό πτηνό της) και τον Μήλο, στον καρπό μήλο, το σύμβολο της. Το παιδί τους, ήταν πάντα υπό την προστασία της θεότητας, και αργότερα όταν αποίκισε ένα νησί πήρε το όνομά του, Μήλος² που ανήκει στις Κυκλάδες. (Γνωστό και το περίφημο άγαλμα, η Αφροδίτη της Μήλου, που βρίσκεται στο μουσείο του Λούβρου, στο Παρίσι).

Το μήλο της Έριδας

Το μήλο ξαναεμφανίζεται στη μυθολογία, πριν από τον Τρωικό πόλεμο. Στον γάμο του Πηλέα και της Θέτιδος, παραυρέθηκαν όλοι οι θεοί, εκτός από την Έριδα. Αποκλείστηκε, για να μην δημιουργήσει κάποιο πρόβλημα, αφού ήταν η θεά της διχόνοιας και της ζήλιας. Εκείνη, όμως, θεώρησε ως προσβολή τον αποκλεισμό της και παρουσιάστηκε αυτοβούλως στον γάμο. Ωστόσο, δεν έμεινε άπρακτη, αλλά πέταξε ανάμεσα στις θεές, Αθηνά, Αφροδίτη, Ήρα, ένα χρυσό μήλο, που έγραφε: "τη καλλίστη", δηλαδή να το πάρει η πιο όμορφη. Ξέσπασε φιλονικία ανάμεσα στις τρεις θεές και, επειδή καμιά δεν υποχώρησε, αποφάσισαν να απευθυνθούν στον Δία, στον πατέρα των θεών, για να αποφασίσει. Εκείνος παρέπεμψε το ζήτημα στον Πάρι, που ήταν γιος του βασιλιά της Τροίας, Πριάμου. Για να τον καλοπιάσουν, η Αθηνά του έταξε πνευματική σοφία, η Ήρα δύναμη σωματική. Η Αφροδίτη όμως, του έταξε την ωραία Ελένη, την πιο όμορφη γυναίκα του κόσμου. Ο Πάρις, έδωσε το μήλο στην Αφροδίτη. Στον μύθο αυτό έχουμε τα πρώτα καλλιστεία. Αργότερα πήρε ως γυναίκα του τη γυναίκα του βασιλιά της Σπάρτης Μενελάου. Αυτό, ως γνωστό οδήγησε στο ξέσπασμα του Τρωικού πολέμου.

Ο μύθος της Αταλάντης

Η Αταλάντη, κόρη του Σχοινέα και της Κλυμένης ήταν ωραιότατη, αλλά και περίφημη δρομέας. Απέφευγε τη συναναστροφή με άλλες παρθένες και τρώμαζε στην ιδέα του γάμου. Επειδή όμως πολλοί ζητούσαν να την παντρευτούν, εκείνη δήλωσε ότι θα παντρευόταν εκείνον που θα κατάφερνε να παραβγεί σε αγώνα δρόμου. Αλλά όποιος θα έβγαине δεύτερος, θα τον φόνευε. Παρότι αυτός ο αγώνας δρόμου ήταν δρόμος ζωής και θανάτου, αρκετοί νέοι, με την ελπίδα να κατακτήσουν την Αταλάντη, βρήκαν άδοξο τέλος. Τελικά κάποιος Ιππομένης βγήκε νικητής στον αγώνα δρόμου, χάρη σε τρία μήλα των Εσπερίδων που είχε λάβει ως δώρο από τη θεά Αφροδίτη. Η εντολή της ήταν να τα χρησιμοποιήσει μόνο, όταν θα κινδύνευε να χάσει στον αγώνα, ρίχνοντας τα μήλα ένα ένα στα πλάγια του δρόμου. Πράγματι, η Αταλάντη, πιστεύοντας ότι σίγουρα θα νικήσει, όπως είχε γίνει αρκετές φορές στο παρελθόν, λοξοδρομούσε κάθε φορά για να κυνηγήσει το μήλο που έριχνε ο Ιππομένης. Έτσι, ο Ιππομένης βγήκε νικητής και νυμφεύθηκε την Αταλάντη, αλλά το ερωτικό τους πάθος ήταν τόσο έντονο, που χρησιμοποίησαν ως ερωτική κλίση το ιερό δάσος της θεάς Ήρας. Μόλις το αντελήφθη η Ήρα, δεν άργησε να δείξει την αγανάκτησή της, και μεταμόρφωσε τους δύο εραστές σε ζευγάρι λεόντων.

συνεχίζεται στο επόμενο φύλλο

Πέλαγος, βόρεια του Κρητικού πελάγους. Λέγεται ότι το όνομά του προέρχεται από τη λέξη «βήλος» που εξελίχθηκε σε «μήλος» και σήμαινε «πρόβατο». Κατοικείται από τους προϊστορικούς χρόνους και έχει δώσει σημαντικό μεταλλευτικό πλούτο: οψιδιανό στους προϊστορικούς χρόνους, καολίνη και ποζολάνη (η φυσική ποζολάνη είναι ένα από τα βασικά συστατικά των ιστορικών κονιαμάτων μαζί με την άσβεστο και το κεραμάλευρο) στους ιστορικούς χρόνους μέχρι τώρα και πρόσφατα μπεντονίτη, περλίτη (άμορφο ηφαιστειακό γυαλί). Πρωτεύουσα του νησιού είναι η Πλάκα. Η Μήλος έχει σχήμα πετάλου, υπάρχουν πολλές παραλίες και πολλά καταλύματα (ξενοδοχεία - ενοικιαζόμενα δωμάτια) που καθιστούν τη Μήλο τουριστικό πόλο. Το γνωστό άγαλμα της Αφροδίτης της Μήλου, το οποίο σήμερα βρίσκεται στο μουσείο του Λούβρου (Παρίσι) βρέθηκε στη Μήλο το 1820, ενώ το αντίγραφο βρίσκεται στο αρχαιολογικό μουσείο της Μήλου, στην Πλάκα (Βικιπαίδεια).

Η ζωή, ιστορία και πολιτιστική παράδοση των Σαρακατσαναίων

Τραγουδούσαν και τραγουδούν τα πιο γνήσια και αντιπροσωπευτικά δημοτικά τραγούδια της Ελληνικής λεβεντιάς και κλεφτουριάς, που εξυμνούν εκτός από την αγάπη, τον έρωτα, τις χαρές και καημούς της ζωής και της ξενιτιάς, αλλά και τις πολλές θυσίες και τα κατορθώματα των αγωνιστών του 1821 για την αποτίναξη του Τουρκικού ζυγού και την απελευθέρωση του γένους. Χορεύουν επίσης τους πιο γνήσιους και αντιπροσωπευτικούς κυκλικούς Ελληνικούς χορούς όπως τον τσάμικο, τον συρτό, τον καλαματιανό, τον καγγέλι στα τρία, τον σταυρωτό και πολλούς άλλους όπως χορεύονται και στην Ρούμελη, τον Μοριά, την Ήπειρο και την υπόλοιπη στερεά Ελλάδα, φορώντας μάλιστα οι άνδρες στις γιορτές και τους γάμους την ένδοξη στολή του Έλληνα τσολιά, την φουστανέλα. Μάλιστα στους γάμους που αποτελούσαν την μεγαλύτερη ευκαιρία χαράς και γλεντιού για τους Σαρακατσαναίους, ο μπράτιμος όπως και ο πρώτος που σέρνει τον χορό, κρατάει ψηλά στο δεξί του χέρι με καμάρι τον Φλάμπουρα.

του Αντωνίου Σκεύα, συνέχεια από το φύλλο 95

Τον Φλάμπουρα ο οποίος αποτελεί το πιο γνήσιο και αντιπροσωπευτικό έμβλημα των Σαρακατσαναίων, και είναι συνέχεια των λαβάρων της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Τον γάμο που οι Σαρακατσαναίοι αποκαλούσαν και χαρά, ήταν η πιο χαρούμενη ομαδική εκδήλωση και μεγάλη ευκαιρία για χορό, τραγούδι, γλέντι, φαγοπότι, ανταμώμα μεταξύ συγγενών και φίλων αλλά και παραπέρα ευκαιρία για νυφοδιαλέματα και γαμπροδιαλέματα. Ενδιαφέρουσες στιγμές του παραδοσιακού γάμου των Σαρακατσαναίων μας δίνουν και οι παρακάτω πίνακες.

Κυρίαρχο εμβλημα του γάμου ήταν όπως προαναφέραμε και όπως φαίνεται πολύ ωραία σε όλους τους πίνακες που έχουν σχέση με τον γάμο, ο φλάμπουρας και ο οποίος συμβολίζει:

Εικ.10 α. Σύγχρονος και β. Παλιός πορφυρού χρώματος φλάμπουρας.

1. Το Ελληνικό έθνος και την Ελληνική ψυχή γιατί έχει στην μέση του έναν μεγάλο λευκό σταυρό όπως έχει η Ελληνική πολεμική σημαία και η πρώτη Ελληνική σημαία όπως καθιερώθηκε το 1822 στην Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου. Όπως δε προαναφέραμε πριν από την καθιέρωση της παραπάνω Ελληνικής σημαίας σαν έμβλημα του Ελληνικού κράτους, ο φλάμπουρας των Σαρακατσαναίων είχε ένα λευκό σταυρό στην μέση και κυανέρυθρο χρώμα σαν τα κυανέρυθρα λάβαρα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

2. Την Ορθοδοξία γιατί στην κορυφή του λεπτού ξύλου από άγρια τριανταφυλλιά ή κρανιά στο οποίο στηρίζεται ο Φλάμπουρας, σχηματίζεται ένας μεγάλος σταυρός ο οποίος αποτελεί το μεγαλύτερο και τυπικότερο έμβλημα της ορθοδοξίας.

3. Τον έρωτα, την αφθονία και την γονιμότητα, γιατί στις τρεις κορυφές του Σταυρού είναι καρφωμένα τρία μήλα ή ρόδια, κλασικά σύμβολα τα μεν

μήλα του έρωτα, τα δε ρόδια της αφθονίας και της γονιμότητας.

4. Την κεντητική και καλλιτεχνική ικανότητα της Σαρακατσάνας, γιατί ο φλάμπουρας αποτελεί ένα πραγματικό έργο τέχνης.

Οι Σαρακατσαναίοι ήταν επίσης πολύ δεμένοι με την Ιστορία και παράδοση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και την Βασιλεύουσα και γι' αυτό θεωρούσαν την Τρίτη, ημέρα που έπεσε η Κωνσταντινούπολη, καταραμένη μέρα. Έτσι την Τρίτη δεν ξεκίναγαν καμιά καινούργια δουλειά, δεν ξεκίναγαν για προξενιά, δεν ξεκίναγαν τον караβάνι για μετακίνηση και οι γυναίκες δεν ξεκίναγαν καινούργιο αργαλειό. Επίσης, σύμφωνα με την παράδοση μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης σε ένδειξη πένθους, οι Σαρακατσαναίοι κρατούσαν για αναπαραγωγή μόνον μαύρα αρνιά και έτσι έγιναν με το πέρασμα του χρόνου όλα τα προβάτα τους μαύρα, τα γνωστά λάια (μαύρα) πρόβατα των Σαρακατσαναίων.

Οι Σαρακατσαναίοι, επίσης, με πάμπολα τραγούδια, περιγράφουν και διηγούνται την πτώση της Κωνσταντινούπολης, τον θάνατο του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου του Παλαιολόγου και την κατάληψη της μεγαλύτερης και πιο δοξασμένη εκκλησίας της χριστιανοσύνης, την αγία Σοφία. Ένα από αυτά είναι το παρακάτω.

*Εσείς χελιδονάκια μου, που πάτε στον αέρα,
σύρτε μαντάτα στην Φραγκιά, μαντάτα στην Ελλάδα,
πήραν την Πόλη πήρανε, πήραν την Σαλονίκη,
πήραν και την αγία Σοφία το μέγα μοναστήρι,
πού 'χει τρακόσια σήμαντρα, και εξήντα δυο καμπάνες*

Οι Σαρακατσαναίοι αγαπούσαν πολύ τα γράμματα και την μόρφωση και είχαν μεγάλο καημό και παράπονο για τις λίγες γραμματικές τους γνώσεις, πράγμα που αποδεικνύει ότι οι προγονοί τους πριν αρχίσουν την νομαδική ζωή, ήταν εγγράμματοι. Έτσι οι Σαρακατσαναίοι προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να αναπληρώσουν αυτό το κενό και να συνεχίσουν να μαθαίνουν έστω και λίγα γράμματα ακόμα και στις δύσκολες συνθήκες που ζούσαν, μακριά από τα χωριά και τις πόλεις όπου υπήρχαν τα δημόσια κρατικά σχολεία. Το ότι μάθαιναν γράμματα, μας το φανερώνει και το παρακάτω τραγούδι:

*Από μικρός στα γράμματα, μικρός στα πινακίδια,
που ήμουν πρώτος στα γράμματα,
πρώτος και στο ντουφέκι,
πρώτος και στο τρέξιμο, πρώτος και στο σημάδι
και τώρα στα γεράματα αρματολός και κλέφτης.*

Γιαυτό σε κάθε τσελιγκάτο το καλοκαίρι, λειτουργούσε ιδιωτικό σχολείο στεγασμένο μέσα σε ένα ειδικά για το σκοπό αυτό φτιαγμένο καλύβι, το Δασκαλοκάλυβο. Κάθε καλοκαίρι λοιπόν μίσθωναν έμπειρους πτυχιούχους δασκάλους εν ενεργεία ή συνταξιούχους για δύο περίπου μήνες, και έτσι όλα τα αγόρια της σχολικής ηλικίας μάθαιναν εκτός από ανάγνωση και γραφή και τις τέσσερις πράξεις της αριθμητικής, Θρησκευτικά, Γεωγραφία και Ιστορία, κυρίως των ηρώων της επανάστασης του 1821.

Στο σημείο αυτό θέλω να αναφέρω με μεγάλη συγκίνηση, νοσταλγία και χαρά, τις καλές αναμνήσεις που έχω από τις ωραίες ώρες και μέρες που πέρασα σαν μικρό παιδί στο καλοκαιρινό σχολείο του τσελιγκάτου μας, στα βουνά της ανατολικής Ροδόπης κοντά στα Ελληνοβουλγαρικά σύνορα, μέσα και έξω από το Δασκαλοκάλυβο, γιατί τα πρώτα μου γράμματα τα έμαθα για δύο καλοκαίρια (1944-1945) στο

δασκαλοκάλυβο.

Μου είναι ακόμα αξέχαστα και τα παιχνίδια που παίζαμε όπως, τότε στο μαντρί, τα σκλαβάκια, γκούσια, τραμπάλα, γ'ρουνούλα και πολλά άλλα.

Εκτός από το καλοκαιρινό σχολείο, τα παιδιά τα βοηθούσαν να μάθουν λίγα γράμματα και οι γονείς και συγγενείς που ήξεραν όπως έλεγαν πέντε κλίτσες.

Εδώ θέλω να διηγηθώ και μια όμορφη ιστορία που έλεγε ο πατέρας μου σχετικά με γράμματα και το σχολείο. Το 1918 στην Ανατολική Θράκη κοντά στις Σαράντα Εκκλησιές όπου ήταν το τσελιγκάτο τους, ο πατέρας μου και ένα άλλο παιδί πήγαν για λίγους μήνες σε ένα σχολείο της ελληνικής κοινότητας. Ο πατέρας του άλλου παιδιού, του οποίου η όλη φοίτηση του στοίχισε μία χρυσή λίρα, θέλησε μία μέρα να διαπιστώσει αν το παιδί του έμαθε καλά τα γράμματα και την αριθμητική και δεν πήγαν χαμένα τα χρήματα που ξόδεψε. Έτσι λοιπόν του έβαλε να λύσει ένα πρόβλημα και όταν ο γιος του δεν τα κατάφερε είπε απελπισμένος και στεναχωρημένος:

-Κρίμα πάει η λίρα τσάμπα.

Τελείως αγράμματος Σαρακατσάνος δεν υπήρχε εκτός από τις Σαρακατσάνισσες που δεν πήγαιναν στο σχολείο όπως συνέβαινε και σε ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό στον γυναικείο πληθυσμό τά παλαιότερα χρόνια όχι μόνον στον Ελλαδικό αλλά και τον παγκόσμιο χώρο. Παρόλα ταύτα, ο πατέρας μου διηγούνταν ότι η πρώτη γυναίκα που έσπασε το φράγμα της αγραμματοσύνης και πήγε μαζί με τα αγόρια στο καλοκαιρινό σχολείο το 1930 στα βουνά της Δράμας,

ήταν η Μαρία Μπάτσιου, κόρη του Μήτρου Μπάτσιου.

Τά έξοδα μισθοδοσίας και διατροφής του δασκάλου, τα μοιράζονταν οι οικογένειες του τσελιγκάτου ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών που έστελνε κάθε οικογένεια στο σχολείο ή έμπαιναν στα γενικά έξοδα του τσελιγκάτου, αν κάποιος δεν μπορούσε να ανταποκριθεί οικονομικά.

Ίσως αυτά τα ιδιωτικά σχολεία που είχαν οι Σαρακατσαναίοι, αποτελούν και μια μοναδική πρωτοπορία της οργανωμένης ιδιωτικής εκπαίδευσης στον Ελλαδικό χώρο από μη προνομιούχους, φτωχούς μεν αλλά αξιοπρεπείς και περήφανους Έλληνες, τόσο κατά την διάρκεια της μακρόχρονης σκλαβιάς, όσο και μετά την απελευθέρωση του Έθνους.

Συνέχεια στο επόμενο φύλλο

**"Ο τελευταίος νομάς"
ταξιδεύει στη Δράμα**

Το 47° Φεστιβάλ Μικρού Μήκους Δράμας φέτος διενεργείται από τις 2 έως 8 Σεπτεμβρίου 2024.

Στο διαγωνιστικό μέρος και συγκεκριμένα στην κατηγορία "Εθνικό Σπουδαστικό", λαμβάνει μέρος ένας νεαρός Σαρακατσάνος και μέλος την Αδελφότητάς μας, ο Φίλιππος Φερεντίνος με καταγωγή από τη Θεσπρωτία, με την μικρού μήκους ταινία του με τίτλο "Ο τελευταίος νομάς". Πρόκειται για μια ταινία αφιερωμένη στους Σαρακατσαναίους, η οποία δημιουργήθηκε με κόπο και μεράκι στα πλαίσια της μεταπτυχιακής εργασίας του Φίλιππου. Η ταινία θα κάνει πρεμιέρα στις 4 Σεπτεμβρίου 2024 στο ανωτέρω φεστιβάλ.

Φίλιππε, ευχόμαστε η ταινία σου να είναι καλοτάξιδη και να συνεχίζεις να είσαι δημιουργικός.

Καραβάνι Παράδοσης & Ευθύνης - Κοινή δράση των συλλόγων Σαρακατσαναίων

Το ανοιξιάτικο «ΚΑΡΑΒΑΝΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ & ΕΥΘΥΝΗΣ» των Συλλόγων Σαρακατσαναίων τείνει να γίνει θεσμός καθώς πραγματοποιήθηκε για δεύτερη συνεχή χρονιά με συμμετοχή πολλών συλλόγων Σαρακατσαναίων σε όλη την Ελλάδα.

Η Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου, σε συνεργασία με Συλλόγους Σαρακατσαναίων Αττικής, ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακατσαναίων και συμμετείχε στο караβάνι.

Μετά την περσινή επιτυχημένη δραστηριότητα πήραμε και φέτος τις γκλίτσες στο δρόμο για τα βουνά την Κυριακή 26 Μαΐου 2024. Μετά από μια μικρή πεζοπορία (κυκλική διαδρομή) με αφετηρία την Κρύα Πηγή Φυλής Αττικής, στήσαμε την τέντα και ακολουθήσαμε φαγοπότι και ένα μικρό γλέντι, για τα οποία μερίμνησε ο Σύλλογος Σαρακατσαναίων Υπολοίπου Αττικής - Τα Χειμαδιά, τον οποίο και ευχαριστούμε ιδιαίτερα.

ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΑ του Θ.Γ. Γόγολου

Οι δημιουργικές εργασίες των γυναικών
στο δημοτικό τραγούδι

(συνέχεια από το προηγούμενο)

Στο προηγούμενο φύλλο ασχοληθήκαμε με τα τραγούδια που σχετίζονται με τη ρόκα και το γνέσιμο. Στο τωρινό φύλλο θα αναφερθούμε στα τραγούδια του κεντήματος και του αργαλειού. Το κέντημα είναι μια, κυρίως, χειρονακτική δημιουργική διαδικασία, η οποία προσεγγίζει τη ζωγραφική, ανάλογα με τη δημιουργική φαντασία και την επιδεξιότητα της κεντήστρας. Τα σαρακατσάνικα κεντήματα, ενώ φαίνονται πολύπλοκα, λόγω της πυκνότητας των σχεδίων, στην ουσία είναι απλά, καθώς περιορίζονται σ' ένα σύνολο γεωμετρικών κυρίως σχεδίων (μαϊνδροί, τρίγωνα, ρόμβοι, σταυροί, ψαθούλες κ.α). Παρόλα αυτά, ορισμένα τμήματα της γυναικείας φορεσιάς, όπως οι τραχιλιές (ποδιές) με τις εναλλαγές των σχεδίων και των χρωμάτων, ήταν αριστουργηματικά.

Εκείνο, ωστόσο, που προκαλεί εντύπωση, είναι το γεγονός ότι από σαρακατσάνικα τραγούδια για το κέντημα, κανένα δεν αναφέρεται στα συγκεκριμένα σχέδια που μνημονεύσαμε. Απεναντίας, στα περισσότερα από αυτά τα τραγούδια «πρωταγωνιστεί» το μαντίλι με τα κεντίδια του:

*Π' ανάθεμα τα Γιάννινα, πο' χουν στενά σοκάκια
Και παραθύρια με γυαλιά και μέσα μαύρα μάτια.
Μέσα 'ναι η κόρη κάθεται, κεντάει χρυσό μαντίλι.
Το κένταγε, το ξέταζε, κρυφά το κουβεντιάζει
«Μαντίλι, μαντιλάκι μου, σε ποιον να σε χαρίσω;»
Το μαντιλάκι που κεντάς σε με να το χαρίσεις.*

Αστικός χώρος, τα «γυάλινα Γιάννινα», η κόρη επί το έργον να σκίβει στο κέντημά της, να το δουλεύει με μεράκι και να το κουβεντιάζει τρυφερά. Στενός δεσμός ανάμεσα στην δημιουργό και στο δημιούργημα με το ερωτικό στοιχείο να διαχέεται σε όλη την ατμόσφαιρα γύρω της.

Σε ορισμένα από αυτά τα τραγούδια επιχειρείται και μια στοιχειώδης ανάπτυξη του θέματος που σχετίζεται με τα σχέδια και τα κεντίδια του μαντιλιού:

Να' μουν πουλί στα Γρεβενά κι απδόνι στο Ζαγόρι.

Ν' αγνάντευα, να βίγλιζα πώς βάφεται η καλή μου.

Στο παραθύρι κάθεται, χρυσό πανί κεντάει.

*Στη μέση φτιάχνει τον απτό, στην άκρη περιστέρι
Κι εκεί στην άκρη απ' τον απτό γράφει και τ' όνομά της.*

Τραγούδι που θυμίζει πίνακα ζωγραφικής. Από τέτοια τραγούδια, φαίνεται να εμπνεύστηκε ο Κώστας Κρυστάλλης, για να γράψει το περίφημο ποίημά του «Το κέντημα του μαντιλιού». Αν και ορισμένοι μελετητές διατείνονται

ότι πρότυπο του Συρακιώτη ποιητή ήταν η «Ασπίδα του Αχιλλέα» (Ομηρ. Ιλ.Σ στιχ.478 – 608).

Δεν λείπουν, ωστόσο, και τα σατιρικά - πειραχτικά τραγούδια, που αναφέρονται στο κέντημα. Σ'ένα από αυτά ο λαϊκός ποιητής παροτρύνει και «παρηγορεί» την κόρη, που απόκαμε να κεντάει, να συνεχίσει το κέντημα για τα προικιά της και όπου να' ναι θα φανεί ο γαμπρός:

*Κέντα, κόρη μ', κέντα και μη χασομεράς
Κι εδώ γύρω τον είναι ο θιοκερατάς (θεοκερατάς).
Είναι τσελιγκοπαίδι και πρώτος κεχαγιάς.*

(σημ.θεοκερατάς: το πρόθεμα -θεο- είναι επιτακτικό της έννοιας «κερατάς» =μεγάλος κερατάς, όπως λ.χ θεότρελος).

«Τα τραγούδια του αργαλειού» είναι συγκριτικά πολυπληθέστερα από τα τραγούδια που αναφέρονται στις άλλες δημιουργικές εργασίες των γυναικών. Ο λαϊκός ποιητής εδώ επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στην περιγραφή του αργαλειού, στην πολύπλοκη διαδικασία της λειτουργίας του και ασφαλώς στο πρόσωπο της υφάντρας - κόρης. Έντονη είναι και η παρουσία του ερωτικού στοιχείου:

Μια κόρη από τη Λιβαδειά και μια ξανθή απ' τη Θήβα

*Έχει ασπμένιον αργαλειό και φιλντισένιο χτένι
(και φιλντισένιο χτένι, έμορφα πανιά που υφαίνει)
Υφαίνει τα ψιλά πανιά και τα' μορφα μαντίλια
(δάφνη μου, κιτρολεμονιά, πράσινα ξανθά 'ναι τα φύλλα)*

Στους ουρανούς τα ίδιαζε, στους κάμπους τα υφαίνει

Και στον αφρό της θάλασσας τα λευκοκοπανάει.

Η περιγραφή του αργαλειού, το εξωπραγματικό σκηνικό (ουρανός, κάμπος, θάλασσα),τα τρυφερά γυρίσματα του τραγουδιού (εντός παρενθέσεων) αποθεώνουν την ομορφιά των υφαντών και την αξιοσύνη της υφάντρας σε μια ατμόσφαιρα διάχυτου ερωτισμού.

Ο αργαλειός είναι «σκλαβιά μεγάλη» λέει ένα επιγραμματικό τραγούδι, η υφάντρα χώνεται στη «γούρνα» του και δε σπκώνει κεφάλι από το δύσκολο υφαντό. Για να τελειώσει την ύφανση θέλει υπομονή, επιμέλεια και επιδεξιότητα. Μια διαδικασία κοπιαστική και πολυήμερη. Έτσι για μέρες την χάνει η γειτονιά. Αυτό δημιουργεί προβλήματα στον ανυπόμονο κι ερωτοχτυπημένο ποιητή που ξεσπάει αγανακτισμένος με το τραγούδι του:

Ανάθεμα που φύτευε το κλήμα στην αυλή σου

Και φούντωσε και σκέπασε την πόρτα

τ' αργαλειού σου

Τον αργαλειό σου τον ακούω κι εσένα δεν σε γλέπω.

*Να 'χα μαχαίρι δίκοπο να σου 'κοβα το κλήμα
Να σου 'κοβα πολλές κλωστές, να σκώνεσαι να δένεις*

Να σκώνεσαι να δένεις, να μπαίνεις και να βγαίνεις

Να μπαίνεις και να βγαίνεις τους νιους για να μαραίνεις.

Δεν λείπουν ούτε εδώ και τα περιγελαστικά τραγούδια. Τραγούδια που σατιρίζουν την ανάξια υφάντρα και περιγελούν την αδεξιότητα και την ανικανότητά της. Όπως είναι το επόμενο σκωπτικό τραγούδι, το οποίο με τους «σεξιστικούς» υπαινιγμούς του δημιουργεί μια ατμόσφαιρα αριστοφανικής ευφορίας.

*Σαν δεν ήξερες να υφάνεις
τα μασούρια τι τα κάνεις;
τα μασούρια τα'ασπμένια
κι η σαΐτα σ' φιλντισένια
πάρε με στον αργαλειό σου
για το σκάσιμο τ' αντρός σου
να σε μάθω εγώ να υφαίνεις
τα διασίδια να κρουσταίνεις.
να σε μάθω εγώ κεντίδια
χίλια δυο λογιών παιχνίδια.*

Με βάση τα τραγούδια που παραθέσαμε, μπορούμε να καταλήξουμε σε ορισμένα συμπεράσματα: α) Οι λαϊκοί ποιητήρηδες πραγματεύονται τα θέματά τους και από την σοβαρή τους πλευρά, αναδεικνύοντας και τις δυσκολίες των δημιουργικών εργασιών και την αξιοσύνη των γυναικών, και από την κωμική, σατιρίζοντας την ανικανότητα και την οκνηρία κάποιων γυναικών. β) Επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους τόσο στην δημιουργό (γυναίκα - κόρη), όσο και στο δημιούργημα (κέντημα, υφαντό κ.τ.λ.). γ) Η παρουσία του ερωτικού στοιχείου είναι έντονη σε όλα σχεδόν τα τραγούδια, καθώς η γυναίκα (υφάντρα, κεντήστρα κ. α) παρουσιάζεται ως αντικείμενο του ερωτικού πόθου. Το γεγονός πάντως, ότι οι δημιουργικές εργασίες των γυναικών, αποτελούν πηγή έμπνευσης για τους λαϊκούς ποιητήρηδες, είναι σοβαρό δείγμα ότι οι αγροτικές κοινότητες αναγνώριζαν τον αγώνα, την αξία και την συμβολή των γυναικών στην οικογένεια και στην ευρύτερη κοινότητα, με κάθε δημιουργική τους προσπάθεια. Άλλωστε, πέρα από την αισθητική τους αξία, τα δημιουργήματα αυτά (φλοκάτες, φουστάνια, φορεσιές των αντρών, σακιά, τροβάδες, προσκέφαλα, πλεχτά κτλ.) είναι και αντικείμενα καθημερινής χρήσης. Και η χρηστική τους αξία αναγνωρίζεται περισσότερο από τους απλοϊκούς ανθρώπους της αγροτικής κοινότητας.

Καλό καλοκαίρι σε όλες και όλους.

Οι Σαρακατσάνοι στο ηπειρώτικο αντάμωμα στο Γαλάτσι

Η Αδελφότητά μας συμμετείχε στο ηπειρώτικο αντάμωμα που διοργάνωσε ο Σύλλογος Ηπειρωτών Γαλατσίου - Λαμπρινής στις 15 Ιουνίου 2024 στο Άλσος Βείκου. Από νωρίς το απόγευμα είχε στηθεί έκθεση σαρακατσάνικων φωτογραφιών και βιβλίων μας. Αργότερα και αφού πάνω από 1.500 άτομα κατέκλυσαν τα ανοιχτά γήπεδα μπάσκετ του Άλσους, το χορευτικό μας παρουσίασε χορούς υπό τον ήχο σαρακατσάνικων τραγουδιών. Έπειτα, το γλέντι,

στη διάρκεια του οποίου υπήρξε και σαρακατσάνικη ενόπλη, κράτησε μέχρι το ξημέρωμα.

Ευχαριστούμε θερμά τον Σύλλογο Ηπειρωτών Γαλατσίου - Λαμπρινής και τον πρόεδρό του και Ηπειρώτη Σαρακατσάνο, Ηλία Χρυστάκο, για την τιμητική πρόσκληση, την άριστη φιλοξενία και συνεργασία για αυτή τη μεγάλη εκδήλωση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο θεσμός της οικογένειας στους Σαρακατσανούς του Γεώρ. Κ. Τσουμάνη	1, 8
Κοινωνικά-ενισχύσεις για το καρδάρι	2
Νέα συλλόγων Σαρακατσαναίων 1, 2, 5, 11, 12 ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ Γιώργης Έξαρχος: “Σαρακατσάνοι, η καταγωγή τους και η προέλευση του ονόματος 110 θεωρίες και απόψεις (1825-2000) Αποστόλη Γ. Βαλάκου	3, 4 & 5
Οι Μπαλλάιοι: Γενεαλογικό δέντρο με ρίζες στη Θεσσαλία και κλωνάρια σε όλη την Ελλάδα	5-7
Λαογραφικό Μουσείο Σαρακατσαναίων Σερρών του Ηλία Θ. Κάλλη	9
Το μήλο ανά τους αιώνες και συμβολισμοί - Ιστορία του μήλου του Γιώργου Κ. Καπρινιώτη	10
Η ζωή, ιστορία και πολιτιστική παράδοση των Σαρακατσαναίων του Αντωνίου Σκεύα	11
Οι δημιουργικές εργασίες των γυναικών στο δημοτικό τραγούδι του Θ.Γ. Γόγολου:	12